

CONTEMPORANUL

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

REDACTORI

pentru partea literară

V. G. Morțun

↓
|
↑

pentru partea științifică

I. Nădejde

I M P Ă R Ţ E A L A . *)

Comedie într'un act.

P E R S O A N E L E

NECULAI IVANOVICI BAGALAIIEF. — *mareșalul boierimei* (**).

PETRU PETROVICI PECTERIEF. — *fost mareșal al boierimei*.

EVGHENIE TICONICI SUSLOF. — *judecătoriu de județ*.

ALUPKIN. — *boieru din vecinătate, fost militar*.

MIRVOLIN. — *boieru serac*.

TERAPONT ILIICI BEZPADIN — *alt boieru*.

ANA ILICINA KAUROVA. — *sora lui, văduvă*.

NAGLANOVICI — *stanovo, ofițer polițienesc*.

VELVIŢKI — *scriitoriu lui Bagalaief*.

GHERASIM — *sluga lui Bagalaief*.

KARP — *vezeteul doamnei Kaurova*.

Scena se petrece în casa lui Bagalaief.

Teatrul înfățișază o sofragerie. În fund o ușă și două ferestre. În dreapta intrare în odaia lui Bagalaief; în stînga, o masă gata de zacuscă.

Gherasim lângă masă.

La ridicarea cortinei se aude vuetul unei trăsurii. Mirvolin întră.

*) Le Partage de Ivan S. Turgheneff.

Vezi: *Nouvelles Scènes de la vie russe*, trad. Louis Viardot.—ed. Hachette et Cie Paris 1887.

**) Numele dat magistratului ales de boierimea unui județ, care ie înputernicitul ie față cu stăpînirea, care ie arbitru între boierime și care se îndeletnicește mai cu samă cu chestiile de moștenire cînd sînt minori la mijloc.

SCENA I.

Gherasim, Mirvolin.

MIRVOLIN

Bine v'am găsit, cum îi habarul Gherasime? Boțeriul s'a sculat?

GHERASIM

Unde-ai găsit calul ista?

MIRVOLIN

Hî! Ce zică? Îi bunișor căluțul... Chiar ieri mi-a dat pe dînsul două sute de ruble.

GHERASIM

Cine da?

MIRVOLIN

Un negustoriu.

GHERASIM

Și nu l'ai vîndut?

MIRVOLIN

De ce să-l vînd? Mie nu-mî trebuie?... Iei, frate, dă mi un păhăruț. Nu știu ce mă zgîrie'n gît, și apoi căldura asta... (bea). Ce de-a bucate! Pe semne aveți musafiri?

GHERASIM

Mă rog, nu hîi tacîmurile.

MIRVOLIN

Și știî pe cine așteaptă?

GHERASIM

Nu. Aud că vor să'mpace pe Bezpandin cu soră sa. Se vede că i-a pofțit într'adins la masă.

MIRVOLIN

Zeu! că bine ar fi; ar trebui să se mîtuie o dată și cu im-

părțeala asta; îi chiar batjocură. Drept îi că Neculaï Iv anovicï are de gînd să cumpere pădurea de la Bezpandin?

GHERASIM

Maï știi gîndurile boïerilor?

MIRVOLIN

Acu-ï vremea, să-ï cer și îeu vre-o doi trei copaci.

BAGALAIEF (*afară din scenă*).

Ieï? care-ï acolo? Zi lui Velvițki să vie 'ncoace .

MIRVOLIN

Iea... Par'c'am auzit ușa canțelariei! Haï, maï dă-mï un păhăruț... haï iute, Gherasime.

GHERASIM

Tot te zgîrie'n gît?

MIRVOLIN

Așa, frate, mă zgîrie într'una (*bea, Gherasim iese*).

SCENA II.

Mirvolin, Bagalaief, Velvițki.

BAGALAIEF (*cătră Velvițki*).

Nu-ï așa? Aï înțeles ce am spus? (*cătră Mirvolin*).— Tu ieraï? Buna ziua.

MIRVOLIN

Respectele mele, coane Neculaï.

BAGALAIEF (*cătră Velvițki*).

Aï înțeles, înțeles?

VELVIȚKI

Mă rog.

BAGALAIIEF (*luîndu-î vorba din gură*).

Da, da, așa, chiar așa. Te poți duce; te oiă chîemă îeu cînd a trebui.

VELVIȚKI

Înțeleg. Vra să zică trebuie să pregătesc hîrțile privitoare la moștenirea văduvei Kaurova?

BAGALAIIEF

Firește. Asta-î alta . . . Ce, păn' acū n'ai priceput?

VELVIȚKI

Păn' acum nu mi-ați spus nemica.

BAGALAIIEF

Da bine, acuma trebuie să ți le spun toate? Dacă nu pricepi atîta lucru

VELVIȚKI

Înțeleg (*se duce*).

BAGALAIIEF

Nu-î tocmăi hitru tinerelul. (*cătră Mirvolin*) Iei! ce mai faci?

MIRVOLIN

Binișor, slava domnului. Dar d-voastră, cum vă lăudați cu sănătatea?

BAGALAIIEF

Ai fost prin tîrg?

MIRVOLIN

Cum nu! Nemica nou. . . . Iei, pe negustoriul Seldokin l'a lovit din nou damblaua. Nu-î întăiea-și dată Am auzit că procurorul și-a bătut și ieri nevasta.

BAGALAIIEF

Oare-î drept? Ce om ăute!

MIRVOLIN

M'am întîlnit și cu Petru Petroviei, ăcră în trăsura cea

nouă. Pe semne făcă vizite, căci feciorul aveă ciobote și pălărie, știi, scoase din cutie.

BAGALAIEF

Are să vie a-zî la mine. Cum îți pare trăsura lui?

MIRVOLIN

Dă, cum să vă spun? Cînd te uiți de aproape, nu-î vre-un lucru. Tăietura-î frumoasă, nu-î cuvînt; dar în totul; . . . nu nu pot zice că-mî place. Ce? Nu-î de pus alătura cu a d-tale.

BAGALAIEF

Așa î, dar are arcuri drepte.

MIRVOLIN

Nu zic ba, arcurile's drepte, dar ce țese de acolo? A nume să bată la ochi! . . . Asta-î patima lui. Știi că vrea să-și puie candidatura la alegerile boîerimeî?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BAGALAIEF

Vra să fie mareșal?

MIRVOLIN

Da, mareșal! Dar las' să 'ncece. S'a întoarce cum a venit, după ce s'a plimbă pe cai negri. *)

BAGALAIEF

Crezi? Petru Petroviciî îi, fără îndoeală, un om foarte cum se cade în toate privirile și merită pe deplin . . . Dar pe de altă parte măgulitoarea încredere a boîerimeî . . . Iea, ȳea un păhăru de rachiū.

MIRLOVIN

Mulțămesc.

BAGALAIEF

Poate-ai și băut.

*) Adecă după ce va primi la alegeri numai bile negre.

MIRVOLIN

Nu, nu c'am băut; dar, nu știu, pieptul . . . (*tușește*).

BAGALAIIEF

Aș! Prostii! Bea!

MIRVOLIN (*bînd*)

La mulți ani! . . . Știi un lucru Neculaî Ivanovicî? Numele adevărat al lui Petru Petrovici nu-î Pectericief, ci Pecterof; auzî Pecterof.

BAGALAIIEF

Iean ascultă; aieste's fleacurî, cînd ți-î inema de samă . . .

MIRVOLIN

Aî spus un mare adevăr și nime n'ar putea tăgădui (*uitîndu-se pe fereastă*). A venit cine-vă.

BAGALAIIEF

Și ieî numa'n halat. Ieaca, dacă stau cu tine la palavre.

ALUPKIN (*după culise*)

Spune: boieriul Alupkin.

GHERASIM (*intrînd*)

Un boieriî, Alupkin, vra să vorbească . . .

BAGALAIIEF

Alupkin! Cine să fie? Poftește-l (*cătră Mirvolin*) Și tu ține-l de vorbă, vin îndată (*Bagalaief, și Gherasim ies*).

SCENA III.

Mirvolin. Alupkin.

MIRVOLIN

Neculaî Ivanovicî vine'ndată. Mă rog șcedeți vremea asta . . .

ALUPKIN

Mulțamesc, stau în picioare. Pot ști eu cine am cîntea . . .

MIRVOLIN

Mirvolin, boțeriu din împrejurimă; fără îndocală ați auzit de numele mieu.

ALUPKIN

Nu, de loc. Dar sînt încîntat. V'ași întrebă, dați-mi voie : sînteți rudă cu Tatiana Semenovna Baldaciova.

MIRVOLIN

Nu. Cine-î aceea Baldaciova ?

ALUPKIN

Are moșii pe la Tambof, o văduvă.

MIRVOLIN

Ah? Ia Tambof! . . .

ALUPKIN

Da, la Tambof, văduvă. Mă rog dacă nu vă supărați conoașteți pe stanovoiul de aici?

MIRVOLIN

Pe d-l Naglanovici? se'nțelege; mi-î unul di'ntre cei mai buni prietenî.

ALUPKIN

Îi o canalie fără păreche! . . . Mă ȳertați sînt un om sincer, un soldat. Deprins a vorbi fără multe întorsături. Trebuie să știți. . . .

MIRVOLIN (*intrerupîndu-l*)

Nu luați ce-vă? Poate vi-î foame, veniți de la drum.

ALUPKIN

Mulțămesc. Trebuie să știți că nu sînt de mult aici, pînă acî am stat la Tambof; dar moștenînd la moartea femecei mele cincî zeci și două de suflete în acest ținut. . . .

MIRVOLIN

In ce parte, mă rog?

ALUPKIN

Satul Trukino, cincî verste departe de drumul cel mare; înspre Voronej.

MIRVOLIN

Da, știu, știu bunișor loc.

ALUPKIN

O batjocură . . . numai năsip! Cînd mî-a venit moștenirea asta mî-am luat de samă să mă strămüt aicea, căci casele mele din Tambof . . . ajunseseră, ȳertaȳi de vorbă proastă: . . . o . . . ruină! . . . In sfîrșit m'am strămütat. Iei bine închipuiȳi-vă că stanovoiul d-voastră a găsit chip să-mî facă o mulȳime de șicane, s'a purtat ca un surugiu! . . .

MIRVOLIN

Adevărat? Ce necaz!

ALUPKIN

Daȳi mî voie. Pentru ori care altul nar fi nemica. Dar ȳeu am o fată, o chieamă Caterina; mă rog am o fată! . . . Și am nădejde 'n Neculai Ivanoviei. . . . Nu am avut plăcerea să-l văd de cit de două ori, dar am auzit atȳta vorbind de dreptatea sa..

MIRVOLIN

Ieată-l vine.

SCENA IV.

Accia-și. Bagalaief (*in frac, la git cu ordinul S-tei Ana*).

BAGALAIIEF

Îmî pare foarte bine . . . Șcedeȳi, mă rog. Mi se pare că am avut plăcerea să ne vedem la respectabilul nostru procuror.

ALUPKIN

Tocmaȳ.

BAGALAIIEF

Nu staȳi de mult pe aicea; Nu-ȳi așă?

ALUPKIN

Da.

BAGALAIEF

Cred că n'o să vă căiți (*mică tăcere*). Ti! ce căldură-î a-zî.

ALUPKIN

Neculai Ivanovicî dați voie unui vechiî soldat să vorbească fără fățarnicie.

BAGALAIEF

Mă rog. Ce iese?

ALUPKIN

Neculai Ivanovicî, iești mareșalul nostru, Neculai Ivanovicî pentru noi iești, cum s'ar zice, un al doilea părinte. . . . Și ieu îs părinte, Neculai Ivanovicî.

BAGALAIEF

Să mă credeți știu prea bine . . . simțese foarte bine . . . sînt datoriu, și apoi . . . măgulitoarea încredere a boierimeî . . . Spuneți: ce iese?

ALUPKIN

Neculai Ivanovicî stanovoiul D-voastră îi un potlogariî.

BAGALAIEF

Hîm! mi se pare că vorbiți . . . cu prea multă patimă . . .

ALUPKIN

Dați-mî voie, fiți bun și m'ascultați pîn' la sfîrșit. Dumnea-luî zice că unul din țeranî miei, a furat un țap de la Filip, un țeran din apropiere. Mă rog, dați-mî voie să vă 'ntreb: ce are să facă un țeran c'un țap? Nu, spuneți-mî ce î trebuie luî un țap? Și apoi pentru ce tocmai țeranul mîeu să fi furat țapul? Unde's dovezile? Să zicem chiar că țeranul îe vinovat; dar ieu ce am să dau samă? Pentru ce vin să-mî bată capul? Mă rog, trebuie să dau ieu samă de toți țapiî din lume? Și stanovoiul să aibă dreptul să-mî toarne batjocuri în față. Îmî spune:

„Șapul s'a găsit în ocolul d-tale.“ Ducă-se la dracul cu șap cu tot! Dar nu-î vorbă de șap, ci de purtarea-î necuviincioasă.

BAGALAIIEF

Dați-mi voi c; vă mărturisesc, că n'am priceput tocmai bine. Ziceți că țerantul d-voastră a furat un șap.

ALUPKIN

Nu, nu zic ȳeu, stanovoiul zice.

BAGALAIIEF

Dar ȳmȳ pare cȳ trebuie sȳ urmȳrișȳ afacerea ȳn chipul hotȳrit de lege șȳ nu șȳtiu pentru ce am avut cȳinstea sȳ primesc jalba d-voastrȳ.

ALUPKIN

Dar cuȳ vȳrȳi sȳ mȳ jeluesc, Neculai Ivanovici? Sȳnt un vechiȳ soldat. Am fost batjocorit, cȳinstea mea-ȳ pȳtatȳ!... un stanovoi ȳmȳ zice șȳ ȳn chipul cel mai necuviincios: „Lasȳ țȳ-oiȳ...!“ (*ȳȳ spune la ureche*) Puneți-vȳ ȳn locul mȳeu.

GHERASIM (*ȳntrȳnd*)

Evghenie Ticonici a venit.

BAGALAIIEF (*sculȳndu-se*)

Iertașȳ mȳ rog (*merge spre ușȳ*). Bine aȳ venit Evghenie Ticonici. Ce zice sȳnȳtatea?

SCENA V.

Accia-șȳ, Suslof

SUSLOF

Bine, tare bine... Domnilor... (*cȳtrȳ Mirvolin*) Buna ziua.

BAGALAIIEF

Soșȳia d-voastrȳ?...

SUSLOF

Tot trăiește. Ce căldură! De nu aveam să vin la d ta, să mă bată D-zeu, nu m'ași fi urnit din casă.

BAGALAIIEF

Vă mulțămesc. (*arătînd masa*) Pofțiți ce-vă? (*cătră Alupkin*). Mă iertați... numele D-voastră...

ALUPKIN

Anton Semeonicî.

BAGALAIIEF

Anton Semeonicî, mai încolo-mî veți lămuri neajunsul ce aveți, și puteți fi încredințat că tot ce-mî va sta prin putință, ... fiți liniștiți. Acum dați mî voie să vă prezint judecătorîului nostru; ... Un om de o bunătate nepomenită ... așa de bun și de'n-durătorî! . . . Evghenie Ticonicî!

SUSLOF (*cu gura plină*)

Ce? BCU Cluj / Central University Library Cluj

BAGALAIIEF

Vă prezint un nou proprietariu din ținutul nostru, Alupkin, Anton Semeonicî.

SUSLOF (*mîncînd înnainte*)

Ne pare foarte bine. De unde veniți?

ALUPKIN

Din Tambof.

SUSLOF

Ah! foarte bine. (*cătră Bagalaief*). Tocmai, dar hulubașiî noștri? Să vezi că n'au să vie.

BAGALAIIEF

Asta n'o pot crede, și chiar mă mier că au întirziat atîta. Iei trebuie să vie'ntăiu.

SUSLOF

Crezi că'i vom împacă?

BAGALAIIEF

Trag nădejde. Am poftit și pe Dl. Pecterief (*către Alupkin*) Ne poți ajuta și d-ta, Anton Semeonici, în treaba asta, care privește, pot zice, pe întrecaga boierime din județ, închipuiți-vă: . . . Ieste aici un proprietariu, Betzpandin, de al-tfeliu om tare de-treabă . . . dar la drept vorbind cam nebun . . . Are o soră, o văduvă, doamna Kaurova, femeie de o încăpăținare . . . mă rog îți vedeă și d ta.

MIRVOLIN

Asta-î în neamul lor Neculai Ivanovici. Mama lor iera și mai dihai. Se zice că'n tinerețe, i a căzut o cărămidă pe cap: poate de-aceea

BAGALAIIEF

Se poate, natura Și de trei ani s'a iscat între Bepandin și soră sa o neînțelegere de la împărteala unei moșteniri lăsată de o mătușă. Soră sa mai cu samă nu vra să înțelcagă. În sfârșit au ajuns la judecată, înaintea tribunalului. Au dat petiții și jalbe cătră înnaltele autorități (*cu glas mai slab*), cătră cele mai înnalte autorități . . . Vedeți câte neorociri pot urmă și am hotărit să stărpese, fără cruțare, rădăcina pricinei și a zizaniei. I-am citat pe amîndoi înaintea mea și, dacă nu izbutim nici așa, atunci voi înțrebuința mijloace și mai puternice. Respectabilul nostru judecătoriu, dl. Pecterief și aista (*aretînd pe Mirvolin*) sînt împăciuitorii noștri. Nu vrați să ne ajutați și d-voastră?

ALUPKIN

Bucuros; dar ieu nu eunose pe nimeni . . .

BAGALAIIEF

Și-apoi? Iești din ținutul nostru, . . . n'au să poată pune la 'ndoeală nepărtenirea d-tale.

ALUPKIN

Bine, primesc.

GHERASIM (*întrînd*)

D-na Kaurova.

SUSLOF

Cînd îi vorba de lup!....

SCENA VI.

Accia-și. Doamna Kaurova (*cu pălărie mare și fiind un săcușor cu amîndouă mînele*)

BAGALAIIEF

În sfîrșit bine-ați venit Ana Iiicina.

D-na KAUROVA (*închinîndu-se*)

Terapont Iiicîi, n'a venit încă?

BAGALAIIEF

Încă nu, dar trebuie să vie (*aretînd masa*). Nu luați cîte ce va?

D-na KAUROVA

Mulțămesc, mînîne numai de post.

BAGALAIIEF

Ieată rîdichî, crastaveți!.... Poate voiți un ceai?

D-na KAUROVA

Nu, vă mulțumesc, am prînzit . . . Și apoi atîta nădub, cît înghit îeu, îți îea gîndul de la mîncare? Iertați-mă dacă am întîrziat (*șede*). Și încă, slava domnului, e'am ajuns teafără! Cît pe ce să mă răstoarne viziteul.

BAGALAIIEF

Cum se poate? Drumu-î bun

D-na KAUROVA

Nu-î vina drumului, Neculaî Ivanovicîi, păcatele mele, nu-î vina drumului! Mă vezi, am venit. Nu puteți zice că nu v'am

ascultat. Dar știu bine că-î degeaba. Îl știu ȳeu pe Terapont Iliciĳ.

BAGALAIEF

Să vedem. ȳeu unul din potrivă trag nădejde să isprăvim a-zĳ . . . Se trăgănează de atĳta vreme!

D-na KAUROVA

Să te audă d-zeu! Știĳĳ, ȳeu nu mă pun de pricină. ȳs femeĳe liniștită; zic amin la toate cele. O bieată văduvă fără sprĳjin . . . Toată nădejdea mi-ĳ la Ma-ta . . . Terapont Iliciĳ umbă să mă vadă moartă. Fie'n voĳea luĳ! Cel puĳĳin cruce bieĳĳiĳ copilașĳ!

BAGALAIEF

Să lășăm necazurile, Ana Iliciĳna. Daĳĳ-mĳ voĳe să vă prezint pe dl. Alupkin, un boierĳ, nou venit ĳn judeĳul nostru și care, dacă'nvoĳĳĳ, va luă parte ca arbitru ĳn ĳmpăcăciunea d-voastră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-na KAUROVA

Bucuros, Neculaĳ Ivanovicĳ, primesc orĳ ce ĳnvoială. Puteĳĳi chiemă și aduna tot ținutul; eugetul mi-ĳ curat.. Se cunoaște că -i om de treabă, văd că are să mă apere; n'are să lese fără de sprĳjin pe o bieată femeie obiĳduită.

MIRVOLIN (*apropiĳnduse de d-na Kaurova și sărutĳndu-ĳ mĳna*)

Ce măĳ fac copilașĳĳ, Ana Iliciĳna?

D-na KAUROVA

Slavă domnuluĳ ĳncă nu i-a vĳrit ĳn mormĳnt. Cĳt a țină dum-nezeu știe . . . Iea ca mĳnĳ remĳn salacĳiĳ fără mamă.

SUSLOF

Ce vorbiĳĳi asemenea lucru? Aveĳĳi să ne'ngropaĳĳi pe toĳĳi.

D-na KAUROVA

Cum! de ce vorbesc așă? Oĳu fi avĳnd ȳeu pricină și o pricină mare, dacă nu măĳ pot tăceă. Și ci că'ĳ judecătorĳu! . . . N'ăĳ grijă nu vorbesc ȳeu ĳn bobote, fără dovezi.

SUSLOF

Bine! să vedem și noi dovezile.

D-na KAUROVA

Bucuros. Neculaî Ivanoviciî zi mă rog să vie viziteul mîeu .

BAGALAIIEF

Cine ?

D-na KAUROVA

Viziteul mîeu, Karpuşca.

BAGALAIIEF

Dar pentru ce ?

D-na KAUROVA

Mă rog zi-î să vie. Dòmnnul judecătoriaî cere dovezi.

BAGALAIIEF

Înse drept să vă spun

BCU Cluj / Central Library Cluj

Vă rog să-mî faceţi hafîrul

BAGALAIIEF

Fie! (*luî Mirvolin*) Zi-î să vie.

MIRVOELIN

Îndată (*iese*).

D-na KAUROVA

Nici o dată nu vreţi să mă credeţi, d-le judecătoriaî, nu-î acum întăiea oară.

ALUPKIN

Daţi-mî voie. Ieu unul nu pot pricepe de ce chîemaţi vezeteul. Daraveră între hoierî şi un vezeteu!... Ce legătură! Nu pricep

D-na KAUROVA

Veţi vedeà.

ALUPKIN

Nu 'nteleg de loc.

SCENA VII.

Accia-și. Mirvolin. Karp (*care se oprește lângă ușă*).

MIRVOLIN

Iaca viziteul.

D-na KAUROVA

Karpușea uită-te 'ncoace și ascultă. Dunnea-lui, boțierul ista, nu vra să creadă că Terapont Iliciî țî-a dat a înțelege în mai multe rînduri că te-ar mitui... auzi ce zic?

SUSLOF

Iei ce faci? Fratele euconei a vrut să te mituească, să te cumpere? A vrut ori ba?

KARP

Cum să mă cumpere?

SUSLOF

Ieu știu? Stăpîna ta spune.

D-na KAUROVA

Ascultă, Karpușca, și uităte 'ncoace. Țî-aduei a minte?... cît pe ce Țî-ai să mă răstorni a-zî. Țî-aduei aminte?

KARP

Cînd?

D-na KAUROVA

Cînd? Da prost mă Țî-estî. Se'ntlege, Țî-a 'n capătul uliței înna-
inte de a ajunge la malul riului nu Țî-ai să mă sară o roată. Nu știi?

KARP

Aud?

D-na KAUROVA

Țî-aduei aminte, ce Țî-am spus atunci?: „...Nu tăgădui, mă-
„turisește că Terapont Iliciî țî-a dat bani. Nu Țî a zis Țî-el?: Kar-

pușca, hulubașule, răstoarnă pe stăpînă-ta, răstoarn'o să remîie moartă. Că nici îeu n'oiu uită binele ce mi-î face..." Știi ce mi-ai respuns? Ai zis: „Am greșit cucoană, am greșit!”

SUSLOF

Dați-mi voie, dacă a zis c'a greșit asta nu-î dovedă... de ce greșală vorbea? Mărturisea îel c'a primit mită? Asta trebuie lămurit. (*lui Karp*). Mărturiseaî?

KARP

Ce?

D-na KAUROVA

Karpușca ascultă și uită-te la mine. Terapont Ilicîi a vrut să te cumpere. Firește că tu n'ai vrut di'ntru'ntăiū. Dar îeu am spus adevărul orî ba?

KARP

Așa-î cum spune cucoana.

D-na KAUROVA (*triumfînd*)

Vedeți, domnilor.

SUSLOF

Nu, nu, dați-mi voie; ascultă, răspunde-mi; ... dar răspunde limpede, fără șovăeli. Ai . . .

D-na KAUROVA

Nu, Evghenie Ticonici, nu pot îngădui, vrei să-l îngrozești, nu pot suferi una ca asta, trebuie să-l apăr. Karpușca-î sluga mea!..., Du-te Karpușca și trezește-te, căci dormi în picioare. (*Karp iese*), Mărturisese că nu m'ași fi așteptat la una ca asta din partea d-tale, d-le judecătoria. Cu ce ți-am greșit îeu?

SUSLOF

Mă rog, mă rog, nu-mi măi bate capul.

BAGALAIIEF

Domnilor, domnilor, liniștiți-vă, ședeți, doamnă, le-om cercetă toate cu 'neetul și pe rînd.

GHERASIM (*intrînd*)

Domnul Bezpadin.

BAGALAIIEF

În sfîrșit! Pofteste-l.

SCENA VIII.

Acia-și. Bezpadin.

BAGALAIIEF

Buna ziua... Dar ai întîrziat, nu șagă!...

BEZPADIN

Mă rog, să mă ierți, Neculaï Ivanovicî; am avut o întîmplare... Respectele mele, judecătoria drept și nepărtinitoriu, ce mai faci?... Inchipuește-ți ce-am pățit. Mî-au furat șaua... Ce să fac? Am luat șaua unui surugiu (*îea un pahar de pe masă și bea*). Știi că îeu îmblu vecînie călare!... O șea afurisită;... n'aveam chip de mers la...

BAGALAIIEF

Terapont Iiicî, vă prezint pe dl Alupkin, nou venit în țînutul nostru....

BEZPADIN (*luîndu-î vorba din gură*)

Sînteți vînatărie?

ALUPKIN

Ce felii de vînat?

BEZPADIN

Ce felii de vînat?... Cu copăii!...

ALUPKIN

Nu! nu pot suferi cîni, dar așa din cînd în cînd, cîte-o pasere, de pe copac...

BAGALAIIEF

Dați-mî voie, D-lor.... să lăsăm aceste lucruri și să ne apu-

căm de treabă fără să mai așteptăm pe venerabilul domn Pec-
terief. Vă rog, ședeți. (*toți șed*).

BEZPADIN

Neculaï Ivanovicï, vă respect din toată inema, dar te'nșeli a-
mar de crezi că-ai s'o scoți în capăt cu femeea asta....

D-na KAUROVA

Iei? vedeți! vedeți!....

BAGALAIIEF

Mă rog, mă rog, dați-mi voie. Vă rog să-mi dați ascultare
cu luare a minte... Am avut fericirea de-a vă întruni pe amîndoi
nu numai pentru a face împărțeala asta, dar și pentru a vă împă-
că... Ce pildă! mă rog, judecați D-voastră singuri! Un frate și o
soră născuți, ca să zic așa, di'nt'r'acela-și trup...

BEZPADIN

Dar mă rog...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ALUPKIN

D-le Bezpadin, vă rog să nu întrerupeți.

BEZPADIN

Dar ce'mi sînteți dascal?...

ALUPKIN

Nu sînt dascalul d-tale, dar ca fost soldat și ca poftit de dl
Mareșal..

BAGALAIIEF

Da, Terapont Iliciï, l'am poftit... Terapont Iliciï, Ana Iliciina
fac apel la simțitoarele d-voastră ineme. Cum?... un frate și o soră,
născuți, ca să zic așa, din acela-și trup, nu pot trăi în pace, unire
și liniște? Haï! gîndiți-vă, vedeți că tot ce v'am spus, v'am spus
pentru binele d-voastră.

BEZPADIN

Dar, Neculaï Ivanovicï, d-ta crezi că ai a face cu o femeie...
Ascult'o puțin și-î vedeă că... Numai mnezeu știe ce-î!

D-na KAUROVA

Dar Mnea-ta ce iești? Mnea-ta care cauți să'mi cumperi veze-teul; cari trimeți slugi ca să mă otrăvească; cari îmbli să mă u-cizî;... nici nu-mi vine-a crede că mai țtăesc!...

BEZPADIN

Ce vezeteu am cumpărat? Ce bîguesește?

D-na KAUROVA

Da, domnule, ie gata să jure și toți boierii aici de față's marturî.

BEZPADIN

Dar ce parascovenii?

ALUPKIN (*cătră D-na Kaurova*)

Mă rog, protest, nu mă luați de martur, căci n'am înteles nemic din cîte a spus vezeteul d-tale. Ie curat ca și cu țapul mîeu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-na KAUROVA

Dar de unde scoți că vezeteul mîeu samănă cu un țap? Mai de grabă d-ta!...

BAGALAIIEF

D-lor, d-lor, sfîrșiți pentru numele lui D-zeu! Ana Iliciina, Terapont Ilici, ce gust găsiți să vă mînceați ast-feliu? N'ar fi mai bine să faceți pace, să vă 'mbrățoșați înaintea Mareșalului d-voastră?

BEZPADIN

Haida de! De știam că mă chîemî pentru-una ca asta, nu ve-neam pentru nemica 'n lume.

D-na KAUROVA

Nici îeu!

BAGALAIIEF

Dar cum? Mai dinoarea spuneți că va 'nvoiți la orî-ce?

D-na KAUROVA

La orî-ce! dar la asta nu!

SUSLOF

Dă-mi voie; ați pus reu chestica. Le vorbiți de împăcare, de pace...

BAGALAIIEF

Dar cum se fac? în ce chip?

SUSLOF

De ce-î i-ați chemat? Pentru împărțeală! Iei atunci să vorbim de împărțeală. Până ce nu s'a face împărțeala nici Mnea-ta nici Țeu n'avem să avem odihnă. Și pe niște călduri așa de mari, avem să fim vecinic în căruță și pe drumuri.

BAGALAIIEF

Unde's planurile? Aveți dreptate... Gherasim! (*Gherasim întră*) zi lui Velvițki să vie 'ncoace.

BEZPADIN

Declar că primesc ori ce-a hotări Neculaî Ivanovicî.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-na KAUROVA

Și Țeu.

SUSLOF

Vom vedea.

MIRVOLIN (*care a băut într'una*)

Nu zie; ce-î de lăudat, Țe de lăudat.

SCENA IX.

Accia-și. Velvițki (*aducînd planul*)

BAGALAIIEF

A vină; dă masa ceea 'ncoace (*întinde planurile*). Poffim; domnilor, vă rog uitați-vă: „Satul Kokușkino, nouă-zeci-și-patru de suflete bărbătești. Priviți, totul Țe mînjit cu plumbul. Nu-î întăiea oară de cînd ne batem capul cu planul ista.... șapte-sute-două-spre-zece desiatine de pămînt, din cari opt-zeci-și-una ripi, po-

noare.... Această moșie iese de împărțit între registratorul de colegiu *). Terapont Ilici și sora sa, văduva unui sublocotenent, Ana Kaurova. *Nota bene.* Parte dreaptă, drept în două, după cum iese hotărît limpede și lămurit de testamentul reposatei mătuși-

BEZPADIN

Baba și pierduse mințile înainte de a închide ochii. De ce nu mi-a lăsat toată averea! N'ar mai fi fost atîta vuieț și năcaz.

D-na KAUROVA

Foarte și mulțămesc.

BEZPADIN

Cel puțin să-ți fi dat numai partea legiuită **). Dar ce să te aștepți de la o femeie?.... Drept că lumea zice, că în fiște-care deminează îi spăla și pieptăna o javră de cățel.

D-na KAUROVA

Spuți minciuni. Par că iese de cele cari spală cîni! Înțeleg Mnea-tă, care știe lumea ce apucături frumoase ai!..... Toată lumea spune, — Doamne, iese mă că vorbesc de așa lucruri! — că sârui cîni pe bot.

BAGALAIET

Domnilor, domnilor, vă rog să tăceți o dată!..... și iese trei ani de cînd a murit repodata mătușă și pînă acum nici o hotărîre. M'am învoit să fiu arbitru; căci înțelegeți D-lor datoricia mea..... măgulitoarea încredere a boierimei!..... Ieată greutatea de căpetenie; pe astă moșie iese și o curte boierească; Dl. Bezpadin și soră-sa nu vroiesc să trăiescă la un loc și de împărțit nu avem cum....

BEZPADIN (*după o mică tăcere*)

Iei fie! iese mă 'nvoiesc să-ți las casa.... D-zeu să o blagoslovească!

*) Cel mai de jos grad al tainului (*Cin*, întreaga administrație).

**). A șaptea parte.

BAGALAIEF

Lași casa?

BEZPADIN

Da, dar să mi se facă și mie vre-o înlesnire, să mi se deie vre-o despăgubire.

BAGALAIEF

Sigur, cererea-î dreaptă.

D-na KAUROVA

Neculaî Ivanovicî, aista'î un șiretlic, îe o mreją de a Mne-sale. Prin aceasta trage nădejde să puie mîna pe locurile cele mai bune, pe cînepiști și altele.... Ce-î trebuie Mne-sale casă? Mai are una!... Și casa mătușei îi așă de hîrbuită...

BEZPADIN

Dacă'î așă de hîrbuită....

D-na KAUROVA

Nu dau cînepiștele. Is văduvă, am copii, ce-am să mă fac fără cînepiști? Judecați Mnea-voastră singuri....

BEZPADIN

Dacă'î așă de hîrbuită....

D-na KAUROVA

Pentru nemica'n lume!...

ALUPKIN

Dar lasă'l să spuie ce are de spus.

BEZPADIN

Dacă'î așă de hîrbuită lasămi-o mie, și Mnea-ta îi aveă drept la despăgubire....

D-na KAUROVA

Ah, da, știu despăgubirile d-tale. Te mieri ce, vre-o desiatină de prundiș orî mai degrabă vr'o mlaștină, numai papură și răgoz, pe care nici vacile țeranilor nu-l mînîncă, fie foametea cît de mare.

BAGALAIIEF

Pe moșia d-voastră nici nu sînt mlaștină de aiestca.

D-na KAUROVA

Dacă n'a fi mlaștină a fi alte cele. Nu, foarte mulțămesc, știu, cunosc despăgubirile d-sale.

ALUPKIN (*luă Mirvolin*)

Mă rog, toate femeile's așa pe aice?

MIRVOLIN

Sînt și mai rele.

BAGALAIIEF

Domnilor, domnilor, vă rog încă o dată, tăceți.... Ieată ce propun ȳeu: avem să 'mpărțim moșica în două părți, ȳnti'una are să fie casa în cealaltă o cîtime de pămînt mai mărișoară. Și-apoi Mnca-lor vor alege.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BEZPADIN

Primesc!

D-na KAUROVA

Ieu nu primesc!

BAGALAIIEF

De ce?

D-na KAUROVA

Cine alege 'ntăiū?

BAGALAIIEF

Vom trage la sorți.

D-na KAUROVA

D-zcu ferească de așa păcat! Ce spuī? Doar sîntem creștini.

BEZPADIN

Iei fie! ei alege Dumnea-ta.

D-na KAUROVA

Nu pot primi!

ALUPKIN (*furios*)

De ce?.... t'o-crucea!... Mă rog, d-lor, ȳertați, un fost soldat....

D-na KAUROVA

Cum vreați să aleg? Și dacă alegînd mă înșel?

BAGALAIIEF

Cum aveți să vă 'nșelați? Amîndouă părțile vor fi de o potrivă; și dacă una din ȳele va fi mai bună fratele d-tale ȳți dă drept s'o ȳei.

D-na KAUROVA

Și cine are să-mi spuie care'ȳ partea cea mai bună? Nu, Neculai Ivanovici, asta-ȳ treaba d-tale. Vezi ma-ta, hotărește ma-ta care'ȳ partea mea, voiȳ primi cu recunoștința.

BAGALAIIEF

ȳei bine, ne am ȳnțeles, casa și ograda vor fi a D-nei Kaurova.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BEZPADIN

Și cu livada?

D-na KAUROVA

Firește că și cu livada. Ce felȳ de casă fără de livadă. Și apoi livada asta nu face două capeici. Numai vr'o cincȳ, șese meri și cari fac niște mere aere de'ȳi străpezesc dinȳi. Casa și livada la un loc nu fac două capeici!

BEZPADIN

ȳei atunci lasă mi-o miea.

BAGALAIIEF (*ridicînd glasul*)

Velviȳki, cetește proiectul meu de împărțea.

VELVIȳKI (*ȳntinzînd un caiet*)

Proiect de vecinică împărțea....

BAGALAIIEF

Cată 'ndată linia de hotar.

VELVIȚKI

„Linia merge de la punctul A. de pe hotarul di'nspre Volukino....

BAGALAIIEF

Domnilor, mă rog, uitați-vă; de la punctul A....

VELVIȚKI

„.... Până la punctul B. la colțul izețaturei“....

BAGALAIIEF

Pîună la punctul B. Evghenie Ticouici, poftim și te uită.

SUSLOF (*care șede pe scaun, foarte departe*)

Văd, foarte bine.

D-na KAUROVA

Dar dați-mi voie să văntreb cui are să remîe izezul.

BAGALAIIEF

Iezul? Amîndurora. Malul drept unuia, malul stîng altuia. Urmează!

VELVIȚKI

Cele două trupuri de moșie, împărțite în părți de o potrivă. Întăiul de șapte-zeci și șapte de desiatine, al doilea de patru-zeci și opt...

BAGALAIIEF

Deci izeată ce propun: cel care nu va luă casa va luă partea întăiea, adecă două-zeci și patru de desiatine mai mult.

VELVIȚKI

„Cel ce va luă partea întăiea ize datoriu să strămute, pe socoteala sa, două familii de țeranî pe parte-a a doua; țeranîi strămutați vor aveă drept pe cînepiștele ce le stăpînesc astă-zî, timp de doi anî de zile.

D-na KAUROVA

Nu strămut nici un țeran nici nu dau cînepiștele; nu primesc

ALUPKIN

Mă rog Mne-tale, cucoană, lasă oamenii să vorbească.

D-na KAUROVA

Ce aud, doamne sfinte! Viscz? (*iși face cruce*). Cînepiștele pe doi ani! Să stăpînim ieazul în de vîlmășie! Dar mai bine dau casa!

BAGALAIIEF

Dați-mi voie să vă spun că Terapont Iliciî

D-na KAUROVA

Nu, mă rog, nu-ți mai bate capul de geaba. Cum văd, trebuie să fii supărat pe mine de ce-vă.

Kaurova). BAGALAIIEF (*vorbînd o dată cu D-na*

Ascultă-mă, pentru numele lui Dumnezeu, Ana Ilicina, ascultă-mă a-zî. Spui de cînepiști; dar fiind-că fratele d-tale iewa cele două-zeci și patru de desiatine

BAGALAIIEF (*vorbînd o dată cu Ba-*

galaief). Nu mai spune una ca asta, Neculaî Ivanovicî, așî fi o ne-bună, dacă nu mî-așî căută singură de nevoile mele! Am copii nevrîstnicî cari n'au alt sprijin

ALUPKIN

Asta-î din calc afară; te scoate din sărite!.

BEZPADIN (*suroreî lui*)

Vra să zică găsești că partea mea iewa mai bună?

D-na KAUROVA

Două-zeci și patru de desiatine!

BEZPADIN

Vra să zică iewa mai bună?

D-na KAUROVA

Două-zeci și patru de desiatine, doamne stinte!

ALUPKIN

Da răspunde a-zî; ȳe mai bună? ȳe mai bună!?

D-na KAUROVA

Da ce aî, frate dragă, de te legî hojma de mine? Aș'a's cre-seuți oamenii pe la Tambof? D-zeu știe de unde a mai ȳeșit și aista și ce felîu de om îî? Iean uîtă-te cum se rățoește!

ALUPKIN

Cucoană, te poftesc să'î ȳei sama cum vorbești. Că ȳeu nu mă uit că ȳești femeie, cu mine o pățești!... Doar am fost soldat! Ce dracul!

BAGALAIEF

Domnilor, domnilor, liniștiți-vă pentru numele lui D-zeu, aș'a n'o scoatem la nicî un capăt.

BEZPADIN

Te mai întreb o dată, Ana Iliecină, crezi că ȳe partea mea ȳe mai bună?

D-na KAUROVA

Da, firește că'î mai bună, are mai mult pămînt.

BEZPADIN

Fie. ȳeu schimb. Iea d-ta partea mea și ȳeu pe a d-tale.
(*D-na Kaurova tace*).

BAGALAIEF

Cum nu răspundeți? Puteți alege . . .

D-na KAUROVA

Am mai spus că nu pot să aleg.

BAGALAIEF

Da bine, cucoană dragă, uîtă-te la fratele mata-le, ce nu faci ca dînsul? N'am cuvinte să-l laud; a-zî a fost aș'a de liniștit; vă întră'n toate voile. Trebuie să sfîrșim o dată, aș'a nu mai putem! În sfîrșit, ce hotărîre ați luat?

D-na KAUROVA

Ce să-ți spun Neculaï Ivanovicï, sînteți cinci și ȳeu singurã și femeie. Sînt în mîna d-voastrã. Faceți cu mine ce'ți vrea.

BAGALAI EF

Ie chiar de ne ȳertat, vorbiți par'cã v'am pune cuțitul la gît.

D-na KAUROVA

Neculaï Ivanovicï, D-zeu ne vede și ne judecã.

SUSLOF (*cãtre Bagalaief care face o mișcare de desnãdejde*).

Da las'o, frate dragã, nu vezi cã femeia asta-ȳ ca un cal nã-rãvaș?

BAGALAI EF

Stați, D-lor!... Ana Iliicina poate cã n'ãȳ înțeles bine ce am spus ȳeu. Vrem sã știm ce voiți, nemic altã de cît ceea ce voiți.

D-na KAUROVA

Ba, vã pricep ȳeu foarte bine, D-le Mareșal.

BAGALAI EF (*cu mînele împreunate*).

Spuneți-ne cum vreați sã fie 'nvoeala?

D-na KAUROVA

Nu, mã rog. Cu sîmã puteți face din mine ce'ți vra, cãci nu's de cît o femeie, dar de bunã voie!...

ALUPKIN

Dumnea-ta femeie?! Așȳ! ȳești nn drac împelițat! (*se rãpede la dînsa. Cu toți vorbesc de o datã*).

BAGALAI EF

Domnule Alupkin!

D-na KAUROVA

Sãriți, nu mã lãsați!

SUSLOF și MIRVOLIN

Sfirșiți! sfirșiți!

ALUPKIN (*d-nei Kurova*)

Iea'n ascultă: Ieu nu știu multe. Viră-ți mințile 'n cap și nu te mai face nebună ori o împlinești cu mine. Ieu nu șuguesc! Dacă ai răspunde mai omeneste n'ași zice nemica, dar așa te duci ca bou!... Deschideți ochii! Deschide-ți ochii!... Atîta-ți spun!

BAGALAIEF

Anton Semeonicăi îți spun drept că . . .

BEZPADIN

Neculaï Ivanovicăi, asta-î treaba mea. (*cătră Alupkin*) D le ași vra să știu cu ce drept . . .

ALUPKIN

Îți aperi sora? . . .

BEZPADIN

Pe sora mea? De loc. Iată ce-î soră mea pentru mine (*stupuște*). Dar onoarea familieï.

ALUPKIN

Și de unde vezi c'am ofensat familia d-tale?

BEZPADIN

Cum așa de unde văd? Vra să zică, după Mne ta un mojie venit cine știe de unde . . .

ALUPKIN

Domnule! . . .

BEZPADIN

Domnule! . . .

ALUPKIN

Iei bine, ieaca! nu se cade să ne suduim în casă străină; amîndoi sîntem boierî și mîni dacă poștiți . . .

BEZPADIN (*furios*)

Cu ce armă? Acum îndată, cu cuțitele! . . .

BAGALAIEF

Domnilor, domnilor, dar nu vi-î rușine? Cum? la mine'n casă!..

BEZPADIN

Nu mi-î frică mie de toți mstecioși!

ALUPKIN

Nici mie nu-mi pasă de Mne-ta. Dar despre sora Mne-tale mi-î
greață să spuî ce-î!...

D-na KAUROVA

Primește, mă rog, primește dați-mî hîrtica s'o iscălesc. Iscălesc
tot ce'îi vrea.

SUSLOF (*cătră Mirvolin*)

Unde mi-î pălărica? N'ai văzut'o?

GHERASIM (*intrînd și strigînd cit în ăea gura*)

Petru Petrovicî Pecterief! . . .

BCU Cluj / CeSCENĂ X, Library Cluj

Accia-și, Pecterief (*cînd intră Pecterief toți se liniștesc și tac*).

PECTERIEF (*lui Bagalaief*)

Bonjour mon très cher *). (*închinîndu-se la ceialalți*) Domnilor...
Bagalaief dragă, ieartă-mă, am întîrzieat. Văd c'ați început fără mine
și bine ați făcut... Cum merge sănătatea, Ana Iliicina? (*cătră Mir-
volin*) A, tu iești sfrijitule?... Ieî! Cum merge împărțeala?

BAGALAIEF

Nici nu știu ce să măi zic.

PECTERIEF

Adevărat! A, domnilor, domnilor, asta nu-î bine. Dați voie
unuî om bătrîn să vă dojenească puțin; (*lui Bagalaief aretînd pe
Alupkin*) *Qui est ça?*

*) Vorbele scrise cu litere *cursive* sînt zise în franțuzește, în piesa originală.

BAGALAIEF

Un nou venit pe locurile aieste, îl cheamă Alupkin. (*lui Alupkin*). Anton Semeonicî, să vă prezint venerabilului Petru Petrovič.

PECTERIEF

Bine ați venit și să vă meargă 'n plin pe la noi. Dar stăi! Alupkin? Alupkin? Am cunoscut un Alupkin la... Petersburg; un om nalt, zdravăn, eu o pată pe ochiū. Jucă țapăn și zideă la case. Sînteți rudă?

ALUPKIN

Nu, domnule, ȳeu n'am rude.

PECTERIEF

N'ai rude! nici una? Curios! A-zî ȳești curat un trandafir Ana Iliciina. Dar, hai domnilor, vom avea vreme de stat la vorbă mai încolo? Unde ajunseseți, eînd v'am ȳnterupt?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BAGALAIEF

Departa de a ne ȳnterupe ați venit chiar la vreme. Totul ȳe...

PECTERIEF

Acestea 's planurile? (*se așază lîngă masă*)

BAGALAIEF

Da, planurile. Totul ȳe că nu izbutim să-ȳi facem să se 'nte-leagă. Mărturisese că încep a nu mai avea nădejde.

PECTERIEF

O leacă de rebdare, Neulaȳ Ivanovicȳ. Nu știȳi că un mareșal nu trebuie să'șȳi picardă rebdarea nici o dată?

BAGALAIEF

Ieaca de ce-ȳi vorba: după voința amînduror moștenitorilor casa nu se'mparte, decȳi trebuie o despăgubire. Ieu propun partea asta...

PECTERIEF

A, aiasta!

BAGALAIEF

Aicia ajunsesem. Fratele primește; dar sora nu numai că nu primește dar nici nu vra să ne spuie ce vra!

ALUPKIN

Ca un cal năraș, Excelență, nici înainte nici înapoi.

PECTERIEF

Bine, bine, bine... *Savez vous cher ami?* Firește într'asta iești mai bun judecătoriu de cât mine; dar în locul d-tale ȧeu unul așî fi împărțit averea asta cu totul alt-feliu.

BAGALAIEF

Cum?

PECTERIEF

Voiu spune poate o prostie, dar veți iertă unui bătrîn. Mi se pare... Așî vrea un plumb.

MIRVOLIN

Un plumb? Poftim!

PECTERIEF

Mulțamesc, frățică... Mi se pare, Neculaî Ivanovicî, c'ar trebui împărțit așă: de aicea, aicea; de colea di'ncole, și de colo, aicea.

BAGALAIEF

Dar, Petru Petrovicî, atunciă părțile n'au să fie tot una de mari!

PECTERIEF

Doar nu-î vr'o pagubă.

BAGALAIEF

Și în partea asta nu-î de loc finaș.

PECTERIEF

Ce are a face, ȧearbă crește ori și unde.

BAGALAIEF

Pe urmă toată pădurea rămîne numai unuia.

D-na KAUROVA

A, da, partea asta, zic și Țeu, așȚi luă-o bucuros.

PECTERIE

AșȚi fi putut respunde lesne la toate întimpinările ce aduceȚi dar, după cum am mai spus trebuie să fii mai bun judecătoriau, de cȚt mine; nu-mȚi remȚine de cȚt să mă recuz.

D-na KAUROVA

Țeu spun că împărȚeala luȚi Petru PetroviciȚi Țe minunată.

BEZPADIN

DaȚi-mȚi voȚe să mă uȚt și Țeu o leacă.

D-na KAUROVA

Da, mă 'nvoesc. SȚnt de părerea luȚi Petru PetroviciȚi.

ALUPKIN

Asta te 'ncrucește! N'a văzut nemic și nu-șȚi poate stăpȚni gura!

D-na KAUROVA

Da, de unde șȚtii D-ta că n'am văzut nemica ?

ALUPKIN

ȚeȚi atunci dacȚa ai văzut spune-mȚi ce parte alegȚi ?

D-na KAUROVA

Ce parte? Firește aceea care are mai mult pământ, pădurea, fȚnaȚul...

ALUPKIN

Se'nȚelege toate's numai pentru Mnea-ȚeȚi!

SUSLOF (luȚi Alupkin)

Da, las'o 'ncolo.

PECTERIEF (luȚi Bezpadin)

ȚeȚi, ce zicȚi ?

BEZPADIN

Vorbind la dreptul împărȚeala asta nu Țe dreptă. Dar sȚnt gata să mă 'nvoesc, dacȚa 'mȚi daȚi partea asta.

D-na KAUROVÁ

Și Ieu sînt gata să primesc dacă mi-o dă partea asta.

ALUPKIN

Care?

D-na KAUROVA

Acea care o cere frate-mîeu.

SUSLOF

Și mai zică că nu se'nvoește la nemic!

PECTERIEF

Vă pun în vedere Domnule și Doamnă că de dat aceea-și parte la amîndoi nu se poate da. Unul din doi trebuie să se jertfească, să-și arăte marinimia și să iee partea cea mai rea.

BEZPADIN

Mi-ți da voie să'î ntreb pe Excelența voastră, dacă pentru gustul unei îndrăcite trebuie să fiu marinimos?

BCU Cluj / Centre for University Library Cluj

PECTERIEF

Pentru... vorbești de sora d-tale într'un chip!

BEZPADIN

D'apoî nu cum-vă!

PECTERIEF

Sora d-tale, nu uită, ȳe femee sex slab, dumneei ȳe femee și d-ta bărbat, Terapont Ilici.

BEZPADIN

Bun! De-acu începe filosofia!

PECTERIEF

Ce filosofie găsești d-ta în cuvintele mele?

BEZPADIN

Asta 'i filosofie!...

PECTERIEF

Mă mier... nu vă mierați și Mnea-voastră?

ALUPKIN

A-zî nu mă mai mîer de nemica. De mi-ai spune că ai mîncat pe tatul d-tale, ... și tot te-ași crede!

BAGALATEF

Domnilor, dați-mi voie, să vă spun o vorbă: Impotriveala obștească trebuie să vă dovedească, Petru Petrovicî, că împărțeala d-tale nu ție tocmai bună...

PECTERIEF

Nu ție bună? Dați-mi voie, asta trebuie dovedit. Nu vrau să spun; să poate că propunerea d-tale să fie minunată, dar orî și cum propunerea mea n'o puteți judecă așa de o dată pe apucate! Ieu am tras linia așa, cum s'ar zice, *en gros*. Se'nțelege am putut să mă înșel pe ici pe colea. Firește c'ar trebui ca părțile să fie de o potrivă și să nu trecem nimic cu vederea. Dar pentru ce nu ție bună?

ALUPKIN (*încet lui Suslof*)

Ce linie spune c'a tras?

SUSLOF

Angro?

ALUPKIN

Cei aceea *Angro*?

SUSLOF

Dracul știe, trebuie să fie vre-un cuvînt nemțesc.

MIRVOLIN

Angro? dar mă rog însamună... Nu, aceea-î *antresol*.

BAGALATEF

Petru Petrovicî, mă unesc și Ieu și zic că propunerea d-tale ție minunată; dar greutatea de căpitenie ție să faci părțile de o potrivă, asta-î buba.

PECTERIEF

Se poate. Pentru că, după cum spuî, propunerea mea nu-ție nemerită...

BAGALAIIEF

Dar, nu, Petru Petrovici...

D-na KAUROVA

Știu iew pentru ce dl. mareșal ține așa de mult la propunerea Dumisale.

BAGALAIIEF

Ce vrați să dați a înțelege, Doamnă, lămuriți-vă!

D-na KAUROVA

Știu iew foarte bine.

BAGALAIIEF

Doamnă cer să lămurești!

D-na KAUROVA (*cătră ceialalți*)

Neculai Ivanovici are de gînd să cumpere de la Terapont Ilici pădurea lăsată de mătușă-sa... Pentru asta face toate chipurile ca să nu-mi rămîie mie pădurea.

BAGALAIIEF

Doamnă, uiți cu cine vorbesci. Ce, fratele d-tale iew copil? D-ta, n'ai să primești partea d-tale? Și cine ți-a spus că am acest gînd? Poți d-ta împiedecă pe fratele d-tale să vîndă ce-î al lui?

D-na KAUROVA

Nu, nu-l pot împiedecă, dar ceea ce vroiū să spun iew că nu te ții după sfînta dreptate, dar după interesul d-tale.

BAGALAIIEF

O! asta-î din cale-afară!

ALUPKIN (*lui Bagalaief*)

A, te-a scos și pe Mnea-ta din sărîte!?

PECTERIEF

Asta-î mare încurcătură, mărturisesc! Ie tare încurcat, tare încurcat!

BAGALAEF

Te scoate din sărite de-ai fi chiar sfânt. Ce încurcătură vezi aici? Iei, da! am de gând să cumpăr pădurea de la Bezpadin. Poate'i voi cumpăra toată partea! Și ce iese de aici? Nu judec cu sfînta dreptate?... și ai îndrăznit să zici așa vorbă? Dar iești femeie, te iert... Dar d-ta Petru Petrovici: vorbești de încurcală... trebuie înaintea de a vorbi să vezi dacă împărțeala ție dreaptă și firește că ție dreaptă, căci se dădea doamnei dreptul să-și aleagă partea.

PECTERIEF

Te 'nfurii de geaba Neculai Ivanovici.

BAGALAEF

Cum! cînd-îs bănuir, D-zeu știe de ce? Ieu mareșal, socotit demn de măgulitoare încredere a boierimei, cînd mi se pătează cinstea?...

BCU Cluj / Central Library Cluj

PECTERIEF

Nu m'am legat de cinstea d-tale; dar cine nu știe că ori cine cînd își poate face interesul lui, fără să păgubească pe altul, caută să-și-l facă; și cînd ție vorba de demnitatea de mareșal, crede-mă, Neculai Ivanovici, că nu s'alege 'n tot de-auna cel ce ție mai de samă;... și tocmai cel ce-ar trebui ales, tocmai acela cade. Firește că nu ție vorba de d-ta.

BAGALAEF

Înțeleg prea bine domnule pentru ce vorbești ast-feliu. Ei bine! cearcă, alegerile's aproape, poate că de ast'-dată, boierimea a deschide înșfîrșit ochii și a lua'n samă calitățile d-tale.

PECTERIEF

Dacă boierimea mi-a face cinstea, să mă aleagă, nu mă dau în lături, n'ai grijă....

D-na KAUROVA

Și atunci zic și ție c'om aveă un mareșal care-a meritat slujba asta.

BAGALAIIEF

Nu mă îndoiesc, dar veți înțelege că după niște bănușeli așa de jignitoare nu mai găsec cu cale să mă mai amestec în daraverile Mnea-voastră, vă dau deci înapoi.

BEZPADIN

Ba, nu, nu, ...

PECTERIEF

Îți spun drept că te superi de geaba ...

BAGALAIIEF

Iertați-mă ... Velvițki ... adă-le dosariul. Ieată cererile, petițiile, scrisorile, planurile. Împărțiți-vă cum veți vrea. Duceți-vă la Petru Petrovič ...

D-na KAUROVA

Cu cea mai mare plăcere.

PECTERIEF

Nu primese de loc. N'am vreme de pierdut cu asemenea fleacuri. Drept cine mă ieși Doamnă?

BEZPADIN

Neculai Ivanovič, pentru D-zeu ȳea 'nnapoi hirtile. Ieartă-ne, adică pe netoată asta! numai ȳea ȳe de vină ...

BAGALAIIEF

Nu vrau s'aud nemic, mă simt jignit; îmi stric sănătatea ...

BEZPADIN (*surorēi sale*).

Tu ai făcut toată pozna, titvā sacă! Aține-te să-ți las pădurea, finațul și casa. Îi vedea tu cum ți le-oiū lāsă!

ALUPKIN

Bravo! Bravo! dă-ȳ, dă-ȳ, cum i se cade!

D-na KAUROVA (*luș Pecterief*)

Ah, Petru Petrovič, apără-mă. Ie o fheară, o dihanie fără de lege ... A vrut să mă omoare în mai multe rînduri; mi-a da otravă! ...

PECTERIEF

Mă rog, mă rog, nu te legă de mine! ...

SCENA XI.

Accia-și, Naglanovici.

NAGLANOVICI (*intrînd*).

Domnule Mareșal, sînt trimes din partea Excelenței sale
Domnul Guvernatoriul

ALUPKIN (*răpchezîndu-se asupra lui*).

A, ȳear d-ta, cu șapul!

NAGLANOVICI

Cine ȳești? Cine ȳe aista?

ALUPKIN

Te faci c a nu m a mai cunoști. Sînt Alupkin! Alupkin!

NAGLANOVICI

Las -mă'n pace. Tapul d-tale merge pe calea legală. N'am
treabă cu mnea-ta, am venit la Necula  Ivanovici.

PECTERIEF

Da, lasă-mă cucoană!

D-na KAUROVA

Apără-mă și ȳmp rtește-ne.

ALUPKIN (*lui Naglanovici*).

M' i insultat d-le. Nemica nu mă va opri! ȳi-oi , aret  ȳeu
ȳie c t ȳm  pasă de o liche  poliȳieneasc .

NAGLANOVICI

A ȳnnebunit.

BEZPADIN

Necula  Ivanovici ȳea'nnapoi h rtille.

BAGALAIIEF

Stați D-lor, stați c 'mă p erd minȳile. De o parte ȳmp rteala,
de alta un șap; o femeie ȳnc p șinat ; unul vine de la Tambof,

un polițai care iese din pământ, mine un duel!... cugetul nu'mi-îe curat! o pădure chiliperiu; țipete, sfezi, urlete;... ȳe din cale-afară! Iertați-mă D-lor nu sînt în stare, nu'nțeleg nemic, nu mai pot (*fuge*).

PECTERIEF

Neculai Ivanovic, da unde te duci?... Poftim stăpînul casei se duce? Noi ce să facem?

NAGLANOVICI (*lui Velviški*).

Du-te și-ȳ spune că trebuie să-ȳ vorbesc, lucruri grave; slujba! (*Velviški ȳese*).

D-na KAUROVA

Ducă-se cu D-zeu! (*cătră Pecterief*) Dar Mnea-ta cînd ne faci împărțala.

PECTERIEF

Cucoană, dacă nu-mi dai drumul, acum îndată, voiȳ întrebuintă puterea. (*se smuncește și scapă din mînele ȳei*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BEZPADIN (*zvrînd hîrțile jos*).

Afurisite să fie femeile în veci vecilor! (*ȳese*).

D-na KAUROVA

Cel puțin pot spune fără leac de păcat, că ȳeu una nu-s vinovată 'ntru nemica.

VELVIŢKI (*intrînd*).

D-nu Mareșal mă trimite să vă spun că nu mai poate primi pe nimene; ȳe bolnav, a zis să-ȳ facă așternutul.

NAGLANOVICI

Dacă'ȳ așa voiȳ lăsă o scrisorică (*se închină tuturor și ȳese*).

ALUPKIN

O ȳei la sănătoasa, pe furiș, domnișorule! dar n'ai grijă nu te scăp ȳeu din palmă. (*fuge după Naglanovic*).

PECTERIEF

Dar, stați! ne ducem cu toți. Spun drept că n'am văzut de cînd sînt așa comedie! (*ȳese*).

D-na KAUROVA

Petru Petrovici! dreptate, Petru Petrovici! (*iese după dânsul*).

MIRVOLIN (*cătră Suslof care nu s'a urnit din jilțul lui*)

Evghenie Ticonici, hai, ce stai? Nu putem sta singuri, să mergem și noi.

SUSLOF

Stăi! Lasă-î să se ducă. După ce Neculaî Ivanovici s'a mai liniști, î-om trage un wisth.

MIRVOLIN

Că bine zici! dar atunci n'ar fi reu să bem un păhăruț!

SUSLOF

Fie să bem și cîte un păhăruț, Mirvolin, de și ai băut mai mult de cît trebuie. Dar, ce femeie! Îe mai dihai de cît a mea!... Iei, dar am văzut și noi cu ochii zicătoareaceea: „Împărțeală pe frație: una ție, două mie!”

(*Cortina cade*)

CORNELIEA V. MORTUN.

De o dată se oprește, într'o casă prin geam cată,
 Cum în sobă arde focul și ce flacără bogată!..
 „Cît de cald trebui să fie și ce liniștită vieată,
 „Să trăiască la căldură nici să simt'a iernei ghieață!
 „Vai, și ieū, nenorocita, cînd am două trei surcele
 „Să-mi pot încălzi o clipă vatra caliciei mele? . . .
 Dar ce iese? De o dată-î zguduită și bătută:
 „Ce? vroiești să furî, rufoas'o, de te uiți așa pierdută?
 „Si ce stai pe drumuri noaptea? Nu vezi, buhn'o, cum orî-cine
 „Se dă'n lături, se ferește, spăriindu-se de tine?“
 Iea voiește să vorbească, graiu-î înse amorțit
 Și fugind, iea tot privește omul cel neîmblînzit;
 Iear pe-o lespede 'nghețată cade trista ieî făptură
 Și blestemele, ca focul, îi descleaștă a ieî gură:

„Ca și mine să ajungeți, voi, ce nu știți ce-î durere,
 „Legănați întreaga vieată în averi și în plăcere!
 „Foc să ardă, vîntul zboare marea lumei lăcomie,
 „Ieară ieu, stăpîn' atuncea pe întinderea pustie,
 „Să privesc cum totul cade, și ruină-î într'o clipă,
 „Să aud strivite glasuri cum durerea le despică,
 „Și'n pustiul lumei stinse să cobeasc'a mele șoapte,
 „Buhnă! glasui mieū să fie într'a rezbunărei noapte!“

ADELA XENOPOL.

Cerșitoarea

Goală, numai în catrință și-un suman ce-î rupt bucăți
Cerșitoarea stă în prijma trecătorilor drumeți;
Lacrimel-ei cad și gerul pe-a ieî față le sleește.
Tremurînd descleaștă gura și amorțitu-î graiū șoptește:
„Dă-mî, căci n'am nimic pe lume și-astă mîna cerșitoare
„Ieste sprijinul ce'n ȳearnă serăciea noastră are“.
Și plîngînd întinde mîna-î neagră și de munci strivită
Și cerșînd îngenunchiază de durere umilită;
Iear de sus tot ninge, ninge și cad fulgiî marî de ghîeață
Și pe gîrbovele-î spete și pe veșteda ieî față;
Și picioarele 'ngropate în omăt deger' și tremur'
Di'nainte-î zboară săniî, zurgălăiî sună'n aîer,
Iear pe ceriul cel de ȳearnă tot văzduhul pare-un caîer,
Din a căruî fire dese ȳearna țese vălu-î mare,
Ce-l întinde peste lume păn l'a mărilor hotare.
Miî de chipurî fericite, rumene, rizînd voioase
Trec pe lîngă serăcie; unele un ban îî lasă,
Apoi răpede, cu spaîmă mîna lor o dezlipesc
Cînd de-a serăciei mîna pentr'o clipă se lipesc;
Altele se depărtează, scuturînd haina frumoasă,
Ce în treacăt s'atinsese de catrința ieî rufoasă

Da ȳe noapte. Gologaniî într'un colț de rufă-î leagă
Și picioarele 'nghețate le silește ca să meargă.

CRIMINALII *)

(Urmare și sfârșit)

Criminalii nebuni, prin aceștia înțelegem pe toți acei cari n'au caracterele celor di'ntăiū și cari până la o epocă a vieței lor sînt oameni normali, fără să aibă măcar aplicări criminale; dar cari la un moment dat, din pricina unor procese nervoase a-jung a săvîrși feliurite crime.

Orî ce dezorganizare a crierului aduce o vâlmașală și o dez-echilibrare potrivită cu gradul dezorganizărei. Destrăbălarea, necumpătarea și răsipa sînt începutul nebuniei. A-zî ie deplin dovedit că toate acțiunile omului, că întreaga lui viață sufletească, a nume: moralitatea, judecata, inteligența, toate sînt funcțiuni ale creerului; de la starea lui organică, de la funcționarea lui normală atîrnă toate. Cea mai mică schimbare, cea mai mică stricare a celulelor nervoase, chipul cum acestea sînt hrănite, adecă de primele sînge prea mult orî prea puțin, toate acestea înriuresc viața noastră sufletească, ieul nostru. Celule nervoase sînt cele mai gingașe, cum și cele mai însemnate, puțină intoxicație cu alcool, morfină, cloroform, etc. și cîte schimbări n'aduc în viața insului! Dar dacă schimbările artificiale trec îndată ce organismul a reușit să elimineze din sînge pricinele vătămătoare, apoi nu-î tot așa cînd pricinele vătămătoare sînt în organism, orî cînd ie o stricare a înse-și celulelor nervoase; fie chiar

*) Vezi An. VI, No. II, pag. 142.

numai ațitate ori deprimare. Mai mult, chiar boalele altor organe au acțiunii reflexe asupra crierului, căci nu trebuie de uitat că organismul animal iese un complex de organe ale cărora funcțiuni stau în strinsă legătură și că nu poate fi unul atacat fără ca organismul întreg să sufere. De ex. boala de maiu produce melancolie, reumatismul, boală de inimă; chiar numai o rană sau buboiu au atita înriurire asupra crierului că iesel nu-î în stare nemie să lucreze. Ie de ajuns ca o parte din celulele nervoase să fie amorțite ori bolnave și crierul să nu mai lucreze normal; numai departe în somn, cînd visăm, căci visurile sînt adesea halucinații puternice și ajung chiar la delir. În ade-văr visul obișnuit nu-î de cît o halucinație slabă, căci unele centre fiind adormite, altele lucrează fără nici un control; mai mult încă și în vis ca și în unele cazuri de halucinație știm că visăm, fără a ne putea opri, sînt exemple de oameni cari au săvîrșit crime visînd de. ex. unul visă că ucide un leu în vreme ce-și ucideă femeea. Între vis, delir, halucinație și unele cazuri de ne-bunie se află oare-care asemănare, a nume întru cît privește lipsa de armonie a întregului sistem nervos. Înnainte de-a vorbi despre maniea omuciderii trebuie să vorbim despre maniea sinuciderii de vreme ce una se preface ușor în alta. Aceasta ne va sluji și pentru a areta mai tîrziu cît de nestăpîn iese omul pe faptele lui.

Maniea sinuciderii iese foarte respîndită, putem zice că-î o boală cronică a societății de a-zî; aproape zilnic avem cazuri de sinucideri; mulți aretînd dorința de-a se ucide arată că sînt bolnavi și că ființa lor a apucat calea nebuniei; cînd poietul a zis:

„Pe căi bătute adesea vrea moartea să mă poarte
S'asamăn într'olaltă vieată și cu moarte . . .“

Ieră îndrumat pe calea jalnică din care puținii se'ntoarnă. Sînt inși la cari judecata, inteligența, nu par de loc atinse și cu toate acestea sînt stăpîniți de ideea de-a se ucide, vād singuri că fac reu, dar nu se pot opri.

Dacă omul poate fi stăpînit de maniea sinuciderii atît de nefirească și de protivnică instinctului de conservare, nu iese de mierare

atunci mania omuciderei. Cînd cine-vă le stăpînit de o manie poate fi furios, poate să sfarme, să ucidă tot ce-î stă înaintea. Adesea ori această manie ucigașă copleșește întreaga ființă și ce-vă pare că strigă: ucide! ucide! Unii au halucinații, aud glasuri cari le poruncesc să ucidă, bolnavul ajunge să creadă că prin uciderea cutărui va fi mîntuit. Iată și cîte-va exemple luate din „Patologia spiritului“ a lui Maudsley.

„O femeie măritată care avea mai mulți copii venea din cînd în cînd și mai întrebă ce să facă pentru a înfrînge gustul ce o apucă une ori de a-și ucide copii cei mai mici, măcar că-î iubește la nebunie. Cîte-o dată nici nu poate sta în odaie unde s copiii, dacă sînt cuțite pe masă și nu s și alții în casă: fuge de frică să nu-î ucidă și se bocește desnădăjduită; de o mie de ori dorind moartea.“

„Un funcționariu ieră stăpînit de ideea de a se ucide pe sine și pe femeea sa, mergea în adunări, călătorează, muncea din greu și nu scăpa de acele pocite gînduri; a întreat iel singur pe doctor, dacă într'o zi nu va fi învins. Un alt bolnav a fost silit să părăsască locuința de lîngă Cristal-Place fiind că turnul înalt ce-l avea înaintea ochilor, îi stîrnea în cap ideea de a se ucide; în urmă l'a apucat ideea de a-și ucide copiii; aceste apucături deși nu ierau puternice la început, dar ierau atît de supărătoare, în cît ajungeau cîte odată până la accese de convulzii mentale, cășunîndu-î suferințe nespuse. Noaptea se închidea singur cu cheea și o puneă pe prichiciul de-afară a fereștei, cu gîndul că, de va fi apucat noaptea de paroxism, s'o poată zvîrli jos înaintea de-a se hotări să deschidă ușa.

„Pe o femeie în vrîstă ca de șapte-zeci de ani, care avuse mai multe neamuri nebune din cînd în cînd o apucă furiea să-și ucidă fata, pe care o iubea și de la care avea o îngrijire blîndă și duioasă“.

Aceste cazuri sînt cu atîta mai grozave cu cît omul are cunoștința de ideile lui bolnăvicioase. Ceea ce-î înspăimîntoriu ieste că mintea născocoște mijloace pentru împlinirea acestor idei, în loc să afle mijloace pentru a le înăduși!

Menstruația, celibatul sînt dese ori pricina acestor atacuri de nebunie impulsivă, de. ex. o femeie care în timpul unei menstruații și-a ucis trei copii. Dar până atunci avuse de mai multe ori ast-feliu de apucături.

„Un negustoriu cumpătat, liniștit, în vîrstă ea de vr'o trei zeci de ani, și care ieră foarte religios, în una din zile stătea liniștit și citea biblia, o vecină veni să-i ceară pușin lapte. Iel o privi selbatec luă un cușit s'aruncă asupra iei, asupra nevetei și-a fetei sale. Se pare că șinta lui ieră, de-a le tăia capetele, căci le lovea la ceafă. A stat maniac trei zile, s'a tămăduit și nu-și aminteă de loc ceea ce făcuse. Au trecut nouă ani și n'a avut nici un atac de epilepsie, nici vre-o turburare a minșei.

„Un bărbat care ieră cam beșiv dormea în aceea-și odaie cu cinci copii ai săi. Într'o demineată i-a trecut prin minte să-și ucidă copiii.—Mi se ridică în cap ca o spumă, a spus iel, în odaie întrară ca niște izbituri de vînt, un miros de marjolin împlu odaiea am pierdut cunoștinta și am căzut jos. Dar după asta s'a ridicat, a apucat un topor, a lovit și'n dreapta și'n stînga, ucigînd și rînind trei copii.“ Ieată cum analizază Maudsley aceste cazuri de boală:

„Ie de ne tăgăduit că sînt cazuri de nebunie impulsivă cînd bolnavul are ideie că trebuie să ucidă pe cine-vă; ideea se ivește fără voie într'un spirit în care toată natura afectivă ie foarte stricată, ba ajunge chiar la convulzii. Insul are cunoștinta de grozăviea acesteii ideii, se luptă ca s'o respingă, frica de a nu cădea în ispită îl face nefericit și adesea pripește săvîrșirea faptului de care se teme, nici o dată nu-i sigur de sine. Frica de a nu se putea stăpîni ie une-ori atît de mare, groaza ce are iel însu-și de faptele ce-i mînat a săvîrși atît îl înspăimîntă în cît se ucide singur de teamă că mai tîrziu să nu ucidă pe altul.

„Cite o dată bolnavul reușește să înfrîneze ideea bolnăvicioasă, chemînd în ajutoru-i alte ideii cari precumpănesc pe cea bolnavă; înștiințază victima să nu-i iasă înaintea; singur cată să nu o înfilnească, ori cere să-l păzască. Dar se poate întîmpla că prin

stricarea din urmă a elementelor nervoase ideea bolnavă să predominescă. De pe faptul că unii bolnavi se pot stăpîni nu urmează că toți să se poată. Totul atîrnă de la gradul de degenerație a elementelor nervoase; așa că orî ideea bolnăvicioasă iese supusă voinței sau nu iese și se preface în fapt. Cine-vă poate să stăpînească o mișcare a piciorului, cînd îl gîdelă altul; dar nici o voință nu poate opri inima să bată, orî maiul să secrete fierea“.

După noi otrăvitoarea de la Giurgiu ie o criminală ne bună. Cu atîta mai mult cu cît iera nimfomană: ca să nu fie împiedecată de copil orî de barbat de la înclinările bolnave, i-a ucis.

Ie drept că-i foarte greu de judecat, dacă un criminal face parte din criminaliî din născare orî din criminaliî nebuni; căci urmările, înjgheizarea crimei, totul poate fi săvîrșit atî de unul cît și de altul. Numai caracterele criminalului, vieța lui trecută, pot hotări.

Așa de ex. pre un om cu caracterul blînd, omenos, drept, nici o dată, de va săvîrși o crimă, nu l-am putea pune între criminaliî din naștere, ci între cei nebuni. Ias că de pe cîte exemple am văzut, criminaliî nebuni au o manie mărgerită de ucidere; pe cînd criminaliî din naștere simt gustul fiearei de a ucide, fără a avea vre-o dată mustrarea de cuget.

Drept, nebuniî furioși sînt în stare a ucide pe orî-cine le iese 'nnainte, dar cînd ie ajuns în așa hal tot crierul ie zguduit; îndoeala nu mai poate fi și s izolăi din societate. Une-orî nebuniî sînt în stare să se înțeleagă, pentru a săvîrși o crimă, cum s'a întîmplat la un azil, unde nebuniî s'au sfătuit să ucidă păzitoriul, să-i iese cheile ca să poată fugi.

Să luăm crima din strada Soareluî:

Miulescu poate fi un criminal din naștere; dar ținînd samă de vrîsta la care iera și dacă ar fi sigur că pînă atunci nu săvîrșise crime, mai degrabă ar trebui să credem că-i un criminal nebun. Dacă presupunem că Miulescu n'avea simțul moral destul de dezvoltat; atuncia grija serăciei, întînderea pica mare a co-

merțului, îmboldirea zilnică de a putea căpăta atâtea mii de franci prin o crimă, îl împinge din ce în ce și, deși câte-vă luni înaintea inteligența lui țineă echilibrul treptatei pierderi a moralității, la un moment dat mintea care singură mai țineă cum-pănă lipsei de morală, a fost dovedită cu toată judecata, cu toate primejdiile ce-î puneă înaintea. Și adesea o singură parte a creierului nostru fiind bolnavă, dezorganizată, ne țirește întreaga ființă pe un povârniș primejdios, și în drumul nostru nemicim pe alții și pe noi înși-ne. Și de ar fi numai atîta, tot poate ar fi puțin; mai grozav iese că uneori cădem mai jos de cît multe animale. Vroiți exemplu mai greșos de căderea morală a unui om de cît criminalul Scarvulis? Ce crime mai grozave de cît scandalurile ce s'au dat pe față în Anglia, Franța, Belgia etc. aretate pe larg în „la Traite de vierges“ a lui Yves Guyot! Oamenii bătrîni cari aveau ranguri înalte în societate, săvîrșesc crima de violare asupra a sute de copile minore. Crime de cari poate s'ar fi spăimîntat Sodoma și Gomora s'au săvîrșit în Europa civilizată. Bătrîni criminali, bolnavi de mania senilă, au fost acoperiți și dezvinuți, cînd ar fi trebuit să fie închiși în aziluri! Și de astă dată banul a învins moralitatea! Trebuie să mărturisim că moralitatea în mersul iese evolutiv iese de abie la jumătate de cale. Avem teoria moralei, dar morala nu-î de loc pusă în practică; avem multe legi bune, dară puțin le cunosc și mai puțin le păzesc.

Așă dar o parte din criminali sînt criminali din naștere în puterea moștenirei; iar altă parte, și poate cea mai numeroasă, sînt nebuni cuprinși de felurite boale nervoase, cum iese epilepsia, dezorganizarea unor părți a creierilor ori felurite ațîțări directe ori cășunate din îmbolnăvirea altor organe. Se poate spune cu siguranță că nici o dată criminalii nu sînt în stare normală, nu-s în armonie cu mersul speciei lor.

Înaintea de a trece la chipul cum credem noi c'ar trebui de tratat criminalii să vorbim câte-vă cuvinte despre acei ce săvîrșesc crime din întîmplare, cît și despre așa zișii criminali politici.

Oamenii cari săvîrșesc crime din întîmplare, n'au asemănare

cu nici una din cele două clase; ieși pot fi oameni normali și numai unei întâmplări ciudate se datorește crima: ast-feliu unul descarcă o armă de foc și din nenorocire, fără voia lui, glonteze lovesce pe cine-vă; altul scos din rebdări se răpede și dă o palmă protivnicului, ne trecându-i prin minte că poate cășună celuilalt moartea, dar din nefericire cel lovit moare etc.

În asemenea împrejurare omul nu ie criminal și nu trebuie tratat ca atare.

La așa zișii criminali politici trebuie să ne oprim mai mult, de vreme ce legea se poartă cu ieși adesea mai cu înverșunare de cât cu criminalii ordinari.

Înainte de toate să amintim că în societatea de a-zî nu orî ce omor ie crimă, că se fac miș și miș de omoruri sub scutul legii și al religiei, decî să nu se pară deșanțat nici de noi cînd zicem: Așa zișii criminali politici nu fac parte nici din clasa în-tăiea nici din a două, ieși sînt în legiuită apărare cînd lupta pentru drepturile lor și ale celor asuprași. A-zî în războaie seucid, se fac cele mai grozave crime, totu-și nime nu le privește ca atare; legea le ocrotește, poțezi le cîntă, religia le bine cuvintază.

Nici o țară din lume nu a dat și nu dă așa mare număr de criminali politici ca despotica noastră vecină. Să analizăm împrejurările pentru a ne lămuri. Lucrul cel mai nemerit pentru ca să înțelegi starea sufletească a unei clase, orî ins ie, ca pe cât cu puțință, să fii măcar cu inchipuirea în împrejurările în cari se află ie. A-zî în toată Europa însul se bucură de o libertate mai mare sau mai mică: poate ceti, serie și discută, măcar pînă la un punct, ideile cele mai îndrăznețe și mai înaintate.

În Rusia orî ce vieată sufletească mai liberă ie oprită, n'ai voie nu de cum să scrii orî să discuți, dar nici să cetești tot ce se scrie în Europa! Scrierile lui Darwin, Spencer, Haeckel, chîar unele romane naturaliste au fost oprite. Orî ce carte din afară trece prin cenzură, lucrările originale nici nu se tipăresc înainte de cenzură și de obicei nu primești cărțile aduse din afară, orî de leprimești,

vă! în ce hal. Am văzut „Revue des deux Mondes“ cu fețe întregi mînjite negru!

În tot ceasul se poate cine-vă aștepta ca pe o singură bănu-eală să fie închis. La fie-ce moment tremuri să n'auzi că rudele-ori prietenii sînt meniți spînzurătoarei ori ghețurilor Siberiei. În așa împrejurări puținii nu vor fi mereu într'o supraexcitare ner-voasă, și ca și omul care fiind atăcat de dușman lovește și-î în-legiuită apărare, așa și acolo omul ie atăcat în vîetea lui sufletea-scă și deci trebuie să se apere.

Ie drept că se cere o stare nervoasă deosebită pe care o face-despotismul; criminalii politici sînt cu un sistem nervos mult mai-aprins și față cu zugrumarea unei nații nu pot face alt-feliu; ie-i-fac parte din acei cari față la un omor, nu ar cătă să fugă, să se-ascundă, ci cu primejdia vieței ar sări în potriiva ucigașului. Dar cu cît crește prigonirea cu atîta crește și ura, miî de familii sînt-cernite.

„Au fost, acuma unde sînt“, resună în miî de inimî și deznădej-dea cînd nu tîmpește, aduce pe om în halul fiearei selbatece.

Între cei de mai sus nu întră acei inși bolnavi cari crezin-du-se singuri regî ori împărați,ucid pe unii dîntre aceștia. Ace-știa au halucinație ori cîte-o idee fixă, cum de. ex. Ieră un nebun care-scrieă mereu reginei Angliei să-î dee pe fiica ieî; aceștia fac parte-dîntre criminalii nebuni. În țerile cu libertăți politice unde Ieste-lăsat slobod mersul evolutiv al nației, asemenea cazuri sînt rari; și cîte sînt, nu-s de cît cazuri patologice și nicî o dată în înțele-gere cu vre un partid.

După ce am vorbit despre clasele de criminali, să venim la- chestia cum trebuie să se poarte societatea cu ieî?

Pentru sprijinul părerilor noastre, trebuie să mai stăruiem a-supra faptului că toți criminali sînt cazuri patologice, al doilea- că societatea ie vinovată fiind că înlesnește crima, ba chiar adesea- sînt criminalii produsul ieî.

Dr. Thomson vorbind despre criminali zice :

„În toată practica mea n'am întîlnit așa de mare adună-

tură de boale ca la cadavrele închișilor. Nu ȳeră unul singur despre care să poți spune c'a murit de entare boală, căci fie-care organ ȳeră mai mult sau mai puțin bolnav, ceea ce mă minunează ȳe că se mai țineă vȳeața într'un organism atȳt de bolnav. Ceȳ mai mulȳi sȳnt epileptici, din familii de nebunȳ; boalele de cari mor sȳnt boalele nervoase și oftiga. Crima nu ȳe de cȳt o urmare a stărei lor bolnave; dacă n'ar fi criminalȳ ar nebunȳ și fiind-că fac crime nu nebunesc alt-feliu". „Crima nu ȳe numai supunerea la o pornire bolnavă sau la o patimă rea, care s'ar fi putut ȳvinge, ci ȳe o adevărată nevroză ȳn legătură cu alte nevroze, mai cu samă cu epilepsia și delirul". Și dacă asemenea inșȳ anormalȳ se ȳnmulȳesc pe fie-care zi, dacă numărul lor merge tot creșcȳnd, cu toate pedepsile, cu toate ȳnchisorile, asta se datorește chipul cum ȳe organizatȳ a-zȳ societatea. ȳn adevăr am vȳzut că mulȳi criminalȳ sȳnt tuberculoșȳ, s'a dovedit că astă boală grozavă atacă și creerii și prin urmare dă naștere la feliorite maniȳ, ȳntre cari poate fi și mania omuciderȳ; dar toatȳ lumea știe că mizeria ȳe foarte prielnică tuberculozeȳ. Cȳnd zicem mizeria ȳnțelegem lipsa de hrană, de ȳmbrăcăminte de aer și de cȳldură, și pe lȳngă acestea o muncă grea.

ȳn societatea de a-zȳ mizeria și pauperismul merg tot ȳnăainte, ȳea prin aceșȳți factorȳ puternici produce pe ceȳ mai mulȳi criminalȳ și tot ȳea se crede ȳn drept a-ȳ pedepsi.

Pentru a ȳnțelegȳ mai bine cum fabrică societatea de a-zȳ criminalȳ; trebuȳe de spus că a-zȳ industria mare prin stringerea capitalului ȳn mȳnele a cȳtor-vă, crește tot mai tare și mai tare pauperismul; crește acea clasă de nenorociȳ cari nu se știe cum și cu ce trȳesc; din ast-feliu de clasă ȳe cu neputȳnțȳ să nu ȳeasă un număr de nebunȳ și de criminalȳ.

Dar industria mai are și proletari ba ȳncă mulȳi, majoritatea omenireȳ; să vedem ȳn cȳte-vă cuvinte și starea acestora și dacă am avut dreptate zicȳnd că asupra societăȳei cu marea ȳei industrie cade vina celor mai multe crime.

ȳe greu de crezut c'a mai fost vre-o dată mai mare rȳsipă

pe viață omenească de cât a-zî. Copiii de la trei, patru ani sînt luați în fabrică, lucrează de la șase dimineața până la zece orî două-spre-zece de noapte. Adesea n'au voie nici să mînce la vreme, căci nu pot lăsa mașina, ar fi o pagubă de căldură! Mai bine stinge-te, tu micuț, de foame, de cât se pîeardă fabricantul o sumă oare-care de căldură. Sînt asemenea copii închirciți și la trup și la minte, cari de micî nu capătă alte noțiuni de cât foamea și munca și voiți ca din puțini ce vor mai rămînea cu viață să nu fie orî nebunî orî criminalî? Societatea nu numai că nu caută a îndrepta pornirile rele chiar la acei ce le au prin atavism orî moștenire; dar încă face condiții prielnice pentru a creă criminalî noi. Să ascultăm ce zice Marx care s'a ocupat de viața proletariatului englez:

„În unele comitate din Angliea se întrebuițau la facerea pălăriilor de pafe peste patru-zeci de miî de oameni între cari șapte miî de copii de la vîrsta de trei patru ani. Se înțelege că nu li se da nici o instrucție. Trebuie să facă pe zi 2782 de metri, așa le poruncește mama răzbită de foame. Pe urmă a casă părinții îi mai pun de lucrează încă pînă la zece un-spre-zece, ba chiar pînă la miezul nopței. Paul le taie degetele și buzele, căci trebuie să-l îmbale mereu. După hotărîrea tuturor doctorilor trebuie trei sute de picioare cubice de aer pentru o persoană în odaiea în care lucrează sau doarme; dar acești copii n'au decît două-spre-zeci rar opt-spre-zece picioare de aer. Așa trăesc copiii pînă la vîrsta de doi-spre-zece orî patru-spre-zece ani. Nu ie de minunc ca vițiu să domnească într'o populație ce are așa disciplină.

„Moralitatea ie cât se poate de jos...! Și pentru munca pe care am văzut'o nu primesc de cât la trei francî pe septămînă.“

Nu se poate spune că morala cere pedeapsa criminalilor, de vreme ce după cele ce-am ațetat, acea morală ar fi absurdă; al doilea, principiul moralității de a-zî ie foarte slab și nu-i întemeiat de cât pe sofisme și boscării: unul care fură zece lei ie condamnat la ani de muncă silnică și alții cari, prin jocuri de bursă,

falimente ori furături politice înghit milioane, trec de oameni cinstiți. Unul ie hoț mișel; celălalt, persoană ghibace.

Ieată pe scurt viața acestor nenorociți.

Criminalii stau închiși în temniță, unii în ateliere, alții în celule unde muncesc. Necurătenia și serăcicia domnește peste tot, de obicei n'au patură și dorm pe jos, ne avînd alt așternut de cît o rogojină putredă. Mîncarea ie pe cît se poate de proastă: la zi de post un borș lung în care fasolele se pot număra. În zi de frupt carnea cea mai veche și mai proastă, și asta încă puțină, mămăligă ce li se dă, nespun de proastă.

Pe urmă unii muncesc foarte greu; din puținul cîștig ce-l au și cu care și ar mai putea cumpăra o leacă de hrană, le iea statul a treia parte, așa că le rămîne mai nimic.

Să nu uităm că, supuși la o disciplină îngrozitoare, șpionați și păziți, la cea mai mică nesupunere ori ceartă ce au între iei chiar, sînt închiși în celulă, o vizunie în pămînt, bătui și puși în fieare. De așa viață închiși sînt slabi, galbeni și prăpădiți, de o mie de ori mai bolnavi la fizic și la moral, de cît cînd intraseră.

Dar ni se va zice: „Criminalii sînt vătămători și prin urmare trebuie îndepărtați din societate.“

Nici noi nu zicem că trebuie lăsați în societate cum nu pot fi lăsați nici nebunii furioși, slobozi. Dar trebuie închiși în aziluri sub îngrijire medicală, să învețe meșteșuguri, să muncească potrivit pentru a-și agonisi traiul, să nu li se iea din cîștig, ci să le fie lăsat slobod a-și ajuta cu iel familia, dacă au, cu un cuvînt să li se mărgenească întru atîta libertatea în cît să nu fie vătămători altora, dar nu să se poarte cu iei cu atîta înverșunare în cît nu se știe cine face mai mare crimă: iei ori societatea. Tot de a una de la acel ce are puterea în mîna se cere indulgența. Societatea ie a tot puternică, iea are tot dreptul să-i oprească de a nu fi vătămători semenilor; dar să se facă societatea calău să ucidă și să-i schinjuească ie tot așa de nedrept și de nemoral, ca și cum ar ucide pe niște inși bolnavi de holeră sub cuvînt ca să nu fie altora stricători.

Toate închisorile și pedepsele nu ajută nemic, din contra strică, mai ales că mare parte din criminalii sînt epileptici, oftigoși etc. reul tratament le înnăsprește boala. Dacă teama de pedeapsă și dresarea treptată a ajutat pentru a ridica nivelul moral la inși normalii, nu ie tot ast-feliu cu oamenii bolnavi. A vroi să îndrepti un criminal din naștere ori un criminal nebun cu bătaie ie tot una, cu a vroi să lecuiești un oftigos, bătîndu-l. Lucrul n'ar fi de mîerat de vreme ce selbatecii caută a lecu boalele prin bătaie; dar nu mai departe la noi, cu două-zeci de ani în urmă, nu legau pe nebuni și epileptici cu lanțuri de fier și-i băteau pe la mănăstiri?

În Franția civilizată ieste chiar pedeapsa cu moarte, și zic unii că trebuie de ucis criminalii cum ai ucide un leu ori un tigr.

La asta se poate responde: întăiu că ori cîte dovezi ar fi, tot de a una ie teamă să nu se ucidă un nevinovat; sînt multe e-zemple de oameni crezuți vinovați și omoriți ori închiși și pe nedreptul. Iei? Cum respălătește societatea ast-feliu de fapte? Ori poate se va zice că mai bine să pîeară o sută de nevinovați de cît să scăpe un vinovat? Al doilea, ie lueru mișel ca societatea a tot puternică să ucidă pe unul mai slab. Al treilea, strică multora caracterul, de vreme ce-i știut că mulți aleargă la aceste prive-liști ca la teatru, unii se încruntă și simt plăcere la vederea sîngelui.

Așă dar un consiliu de doctori ar trebui să hotărască soarta criminalilor, și nu niște oameni incuți cari habar n'au de priedele crimei. Compătîmim și cu victimile și cu ființele căzute moral atît de jos, dar a ne înturiea, a lovi, a crîșni de mînie că n'au simțul moral ie tot una cu a vroi ca un orb să-ți laude un tablou sub cuvînt că-i de Rafael, ori un surd să fie fărîmăcat de cîntările unei Patti.

Oamenii, prin faptul că s'au unit în societate, își datoresc unii altora, ajutoriū, sprijin și chiar milă pentru unele slăbăciuni. Ori de nu atuncî să ne înturnăm cu miî de ani în urmă, să luăm ezeemplele barbare, la cari, fie zis în treacă, aleargă cîte o dată

unele clase și să ucidem fără cruțare. A nebunit unul, împușcă-l; a făcut unul o crimă, ucide-l; s'a bolnăvit de tifos orî de holera un număr de oameni, îngroapă-i de vii! Sînt cîte-vă mii de seraci, de schilozî și de orbî, închide-i într'un loc și lasă-i să moară de foame orî mai nemerit otrăvește-i. Toate n'ar fi de cît asemănătoare cu chipul cum se poartă cu criminalii și cum ezemplele de mai sus au fost o dată avidoma fapte și astă-zî nu mai sînt, tot ast-feliu va fi și cu faptul cum se poartă societatea cu criminalii.

Cu toate închisorile, cu toată pedeapsa cu moarte, crimele sînt; statistica arată că sînt recidiviști cîte de șapte opt orî; dovadă că închisoarea nu poate moraliză, dovadă că nu ie vorba de-a înfricoșă pe un criminal, ca să nu mai săvîrșescă crime. Nu, reul ie mai adînc, a face crime pentru ieî iî o îmboldire organică, la care is împinși și de împrejurările sociale în cari se află: cei mai mulți criminali sînt di'ntre seraci și nu primesc nici o educație. Dar sînt și între bogati, între asupritori; aceștia, ca și cei di'ntăiu, ascultă de pornirea momentului, asemenea inși, în furia lor selbatecă, uită tot, n'au în minte nemic, toată puterea lor nervoasă ie numai în slujba mișcărilor și de feliu în a eugetărei, la un moment dat li se șterge din minte nu numai ideea de dreptate, dar chiar frica pedepsei la care fatale se expun. Mai toți acei ce au săvîrșit crime, omoruri, fuseseră față la pedepse cu moarte și totu-și aceasta nu-i a oprit să facă și ieî crime.

Sfîrșim zicînd: nu temnițele, nu pedepsele și calăii vor pune capăt crimelor; cîtă vreme focariul principal, mizeria, va fi pe acest pămînt pînă atuncia neînlătura vom aveat criminali; uniî vor săvîrși crime de foame, hămesiți; alțiî din lăcomie și din abuz de putere.

Toate pedepsele nu sînt de cît niște nemernice paliative sau poate chiar și mai puțin; ie acela-și lucru ca și cum voidnd a stărpi o epidemie am închide orî ucide cîți-vă inși ce-s mai greu loviți de ieă; asta înse nu va oprî lătirea boalei, cîtă vreme focariul de infecție stă neatins. De ex. nu chinina va stărpi frigurile

di'ntro localitate, ci nemicirea mlăștinelor prin canalizarea și cultivarea lor.

Dar pînă atunci ar fi de dorit întemeierea de aziluri unde criminalii să aibă o îngrijire omenească; iar cei ce nu știu vre un meșteșug să-l învețe.

În lucru dovedit că munca potrivită a dat rezultate bune chiar și în azilurile de nebuni.

SOFIEA NĂDEJDE

Iertare

In lumea visurilor tale
Nu te mai pierde în zădar
Abate-ți dorul tău din cale,
Oprește-ți plînsul tău amar.

Prin a durerilor paragini
Nu-ți zăbăvi gîndu'n deșert,
Pe-a vieții tale triste pagini
Indurătoriu, să scrii: *te iert.*

Și'n lumea visurilor tale
Nu te mai pierde în zădar
Abate-ți dorul tău din cale
Oprește-ți plînsul tău amar!

Noemvrie 1887.

ED. GRUBER.

LUPTA PENTRU TRAIU*)

Conferință ținută cu prilejul congresului studenților la Craiova în Sept. 1887.

LUPTA ÎN SOCIETATE

(urmare și sfârșit)

Darwin a fost dus la ideea de luptă pentru traiu în urma studierii teoriei lui Malthus: că pe cînd lucrurile de hrană se înmulțesc în progresie aritmetică, oamenii se înmulțesc în progresie geometrică; deci, urmă îel, oamenii trebuie să-și puie pîedeci înmulțirei. Pentru aceasta îi îndeamnă să nu se însoare și altele. Dar Darwiniștii alpicînd teoria lui Darwin în societatea omenească o pășesc reu, căci, după cum am avut prilej să vă spun, acești naturaliști nu țin samă de mediul artificial. De alt-feliu această teorie *departe de a strică din contra dă arme material izmului economic* **).

Într'adevăr numai organizmele în stare naturală de selbătăcie pot țineă lupta așa cum am văzut'o mai înainte. Așa niște oi au căpătat însușirea de a stringe grăsime în coadă; la nevoie deci se pot hrăni cu această materie economisită. Nu-î tot acela-și lucru cu omul timpurilor noastre: unul ie harnic, muncitoriu, face o cîtime de popușoiu mai mare de cît îi trebuie pentru un an, dar nu-l poate pune la păstrare în corpul său, și ie despoiat

*) Vezi No. 3 an. VI „Contemporanul“.

**). Vezi P. Lafargue.

de rodul muncii sale de cãtrã proprietariũ. Tot asemenea șiret-
 nica vulpei, coarnele cerbului sînt arme cu cari se poate luptã
 contra dușmanilor; dar gîndirile creierului omenesc pot fi intrupate
 în cãrți, în descoperiri mecanice, de unde pot fi luate în stãpînire de
 cele ce cumpãrã, care le face vãtãmãtoare celor ce le-au iscodit.
 Așã fabrica de lãcãți de ex. cîștig aduce neînsemnat celor ce mun-
 cesc pentru a produce, dar cîștig foarte mare acționarilor sau
 fabricantului ce stãpînește acea fabricã. Deci condițiile de traiũ
 ale oamenilor fiind deosebite de ale animalelor și ale plînte-
 lor, în faza actualã „lupta pentru traiũ“ nu poate sã fie pricinui-
 toarea dezvoltãrii omenești.

În timpul cînd omul ȳerã o ființã puțin deosebitã de cele-
 lalte animale în privința inteligenței, cît timp prin urmare omul
 nu-și crease mediul artificial, „lupta pentru traiũ“ așã cum se face
 între celelalte ființe, se faceã în totul și între dînsii. Așã oamenii
 selbateci din zilele noastre precum și strãbunii noștri din epoca
 mai veche a pietroei, trãeau ca și celelalte ființi în mediul
 cosmic: nu-și fãcuserã haine cît de simple, nu știeau sã întrebui-
 țeze focul; trãeau pe arbori, drept arme nu aveau de cît pietrele
 și ciomagul, nu știeau încă vorbi, și creierul prin urmare și inte-
 ligența le ȳera așã de puțin dezvoltate cã nu puteau numãrã pînã
 la 5. La acest felin de oameni lupta pentru traiũ sã faceã întocmai
 ca între celelalte vietãți, adecã în lupta ce aveau de ținut unii cu
 alții ȳeseã învingãtorii într'adevãr cel mai puternic, mai destoinic
 și mai inteligent.

Într'adevãr ȳei își sfãșieau dușmanii cu unghiile și cu dinții,
 ȳi loveau cu pietrele și cu bãțn; în lupta cu animalele, și aceasta
 ȳera pe atunci grozavã, de asemenea numai cel mai puternic, mai
 deștept, care știea sã-și facã adãpost mai bun, numai acela putea
 rãmãnea în viațã. Dar de îndatã ce omul începe a întrebuițã
 areul, începe a-și fãuri arme, de atunci cînd oamenii au ar-
 me artificiale, izbînda numai ȳe de partea celui mai puternic,
 mai destoinic, ci de partea aceluia, care avea arme mai multe
 și mai bune. Așã se pare aproape sigur, cã locnitorii Europei

din epoca pietrei cîoplite au fost îngenunchiați de către un popor ce venea de la Răsărit și care cunoștea întrebuintărea arcului. Izbînda decî nu a fost de partea celor mai puternici, dar de a acelor mai bine înnarmați; acela-și lucru, dar pe o scară mult mai întinsă, se petrece în zilele noastre: cînd o țară civilizată, Anglia sau Franția, trimete armată cu arme de foc, cu artilerie bine organizată, izbînda ie de sigur a ieî, dar de aici nu urmează că Europeii sînt mai puternici: izbînda ie a tunului și a ierbeî de tun. Cînd s'a inventat mașina de țesut, cînd prin urmare 10 lucrători, muncind la o singură mașină, țeseau mai mult de cît înnainte 100 în atelierele lor micî, nu țesetoriul cel mai harnic și mai iscusit a izbutit: izbînda a fost de partea industriei mari, a mașinei, a aburilor. Lupta decî nu se îndeplinește între însușirile firești ale oamenilor, ci între instrumentele lor de muncă și între arme. Într'adevăr ceea ce a adus la dezvoltarea, așa de nemăsurat de mare armele de foc și deosebitele instrumente de muncă ie tocmai această luptă între iele; lupta, în acelea-și împrejurări și prin urmare cu acelea-și urmări ca între animale și plante, — a adus perfecționarea armelor și uneltelor lor.

Tot de asemenea doi fabricanți avînd fabricî tot una de bună, vin pe cîmpul de luptă. Ce au să facă pentru ca să ieasă unul din ieî învingătoriu? Au se lungească ziua de muncă, au să scadă salariul muncitorilor, au să înlocuească bărbații cu femeî și copii etc. Această luptă din cauza mediului artificial nu are drept urmare îmbunătățirea fizică sau intelectuală nicî a unuia din fabricanți; dar are drept urmare degenerarea fizică, pîrderea facultăților intelectuale și morale ale muncitorilor.

„Lupta pentru traiu“ între oamenii ce și-au făcut un mediu artificial nu dă loc la acelea-și urmări ca între plînte și animale; decî pentru a ne da samă de evoluția omenireî trebuie să studiem mediele artificiale prin cari a trecut omenirea și înnriurirea lor „supra oamenilor și a societăților *).

*) Vezi P. Lafargue Cours d'conomie sociale.

Dar afară de un om mai sînt și alte animale, cari și-au făcut un mediu artificial; așa sînt albinele, furnicele, etc. Acest mediu artificial le-a făcut să ajungă o dezvoltare intelectuală mult mai mare de cît celelalte animale. Să luăm, să vedem o societate de furnici. Iele nu au un tipic pe care să-l urmeze toate; așa iele știu a-și potrivei după împrejurări clădirile și a trage folos din feliul pămîntului, zice Forel; iele fac zidiuri, își fac locuințele cu mai multe rînduri; termitile au obiceiul de a-și ridica construcțiile pînă la șese metri și le fac destul de tari pentru ca să țină un om sau chiar un bou.

Furnicile au hambare în cari și pun semințele culese de pe cîmp, iele le rup coaja, o dau afară și cînd încep a încolți le pot împiedeca. Au pivnițe recoroase în cari string frunze tăiete mărunț; pe acestea cresc ciuperci microscopice pe cari le mîncă cu mare poftă.

Iele sînt un popor păstoriu, au turme de pureci (pucerons), cari secretă o materie dulce pe care o mîncă furnicile; le fac cotețe, pentru unii pe copaci; pe alții îi pun sub pămînt pe rădăcină, cînd se mută îi duc și pe dînșii. Audubon a observat că unele furnici întrebunțază purecii ca animale de cărat, îi pun să ducă frunze tăiete și alte sarcini.

Impărțirea muncii ie dusă foarte departe a produs așa de mari deosebiri între indivizi că par a nu face parte din aceeași specie. Reproducerea ie dată pe sama cîtor-vă bărbați și a unor femei pe cari naturaliștii deprinși să generalizeze totul, să vadă prin urmare organizarea lor socială și la furnici, o numesc regină, dar care ie foarte departe de a fi regină, căci, deși hrănită și îngrijită, ie păzită și adesea închisă de către lucrătoare.

În furnicariu nu iese ca în lumea noastră civilizată proprietatea individuală, ci atît proprietatea cît și munca sînt colective; chiar bucatele sînt cît-va timp puse la îndămîna colectivității; partea de sus a tubului digestiv ie împărțită în două, una înainte și după dînsa vine alta în care adună furnicele deosebite li- cide, pe cari în timp de lipsă le dau de servesc la hrana celor

ce nu pot cîștiga singure hrana, cum sînt larvele etc. Afară de liniștea și rîndueala ce iese în furnicariū, adesea chiar furnicare deosebite sînt în cea mai bună înțelegere între dînsele, așa Forel a văzut mai bine de 100 de coloniī trăind împreună în pacea cea mai desăvîrșită; în Alegani Cook a găsit 1600 până la 1700 de furnicare conice înalte de 66—166 cm. Toate trăeau în pacea cea mai desăvîrșită, se întruneau pentru a alunga dușmanii și se ajutau la facerea construcțiilor.

Toate acestea ne arată că dezvoltarea minței ie foarte mare la furnici, în cît Darwin a putut cu drept cuvînt zice că: „creerul furniceī ie una din cele mai minunate pîrticele de materie organizată mai minunată de cît creerul omului“. Dar această dezvoltare a minței nu ie datorită „luptei pentru traiū“, ci acțiunei apărătoare a mediului artificial, care, nemicînd orī-ce luptă individuală, lasă numai lupta colectivă a coloniei în contra naturei în-cunjurătoare*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să trecem acuma în scurtă revizie mediele artificiale prin cari a trecut omenirea în timpurile istorice, de oare ce de timpurile preistorice ne-am ocupat, atît cu faza întăiea—epoca pietrei, cînd omul nu-și făcuse mediū artificial,—cît și cu faza, cînd omul cunoscînd arcul a avut un început de mediū artificial.

În timpurile istorice, așa cum trebuie să le înțelegem și nu cum ne-au fost spuse în școli,—vedem că omenirea a trecut prin 3 faze însemnate: *Robiea*, *Servajul* și *Salariatul*. Să studiem lupta de clase în aceste trei faze istorice:

În cea di'ntăiū, în era robiei, dacă luăm în samă societatea romană, relațiile între proprietarii de pămînt și robi—adevărații producători—, nu puteau, după cum se poate foarte ușor înțelege, fi de cît dușmănești: proprietariul căută să stoarcă până în măduva oaselor pe robi, iear robul căuta ca pentru ticăloasa hrană ce-o căpătă să muncească cît mai puțin, și nu muncea decît sub biciul.

*) Vezi P. Lafargue. loc. citat.

pristavului. Dar deși se pare la întâiea vedere că robul în această eră iberă despoiat de tot productul muncii sale, faptul nu ie așa; căci proprietariul se îngrijea ca măcar să lese muncitorului atita cît să-și poată ținea sufletul.

Să vedem pricinile cădereii robiei. S'a constatat că robul nu muncește cu atita tragere de inimă ca muncitorul slobod și prin urmare că produce mult mai puțin; apoi aristocrațimea Romei care, prin biruințele Romanilor, ajunsese proprietară pe miș și miș de robi și stăpînă pe miș de fâlcii de pămînt, cultivat după cum am spus prin robi, fiind stricată prin atitea bogății și lux nebunesc, ajunsese foarte pretențioasă. Decii aristocrațimea, statul, cît și poporul mai numeros, cereau tot mai multe produse și pentru satisfacerea acestor nevoi iberă un mecanism atit de neproductiv,—robul. Ieată dar faptul economic, care a făcut cu neputință ființarea mai multă vreme a robiei; iberă a fost desființată și înlocuită prin altă formă,—servajul: producătorul iberă în parte stăpîn pe productul muncii sale. Au mai venit și alți factori, cum sînt cei politici, morali și intelectuali, cari împreună cu factorul economic, pomenit mai sus, au hotărit trecerea fazei care caracterizază lumea veche —robiea, în faza vrîstei de mijloc,—servajul.

* * *

Dar în faza servajului, deși un progres pentru omenire, o treaptă mai sus în evoluția iberă propășitoare, lupta de clase încă nu a pierit, iberă ie destul de strașnică încă, sînt două clase antagonice: țeraniii servi (căci în timpul de mijloc producținea iberă mai ales agricolă) și feudali; următorii în drepturi ai proprietarilor de robi. Țeraniii servi, deși întru cît-vă stăpîni pe instrumentele de muncă, nu se bucurau de tot rodul muncii lor, o parte trecea în punga feudaliilor; dar politicește nu atîrnau întru atita de feudali ca robul de stăpîn. Dar ie lămurit că interesele acestor două clase iberău cu totul antagonice, țeraniii căntau să deie cît s'ar putea mai puțin, feudali să iberă cît s'ar putea mai mult. Am greși înse dacă am crede că producținea a fost aceeași

ca în timpurile robiei, ori în ca timpurile noastre; nu, țeranii servi nu ȳerau în acelea-și condiții ca țeranii din zilele noastre, feudalii nu ȳerau în acelea-și condiții ca proprietarii mari de la noi ori ca landlorzii în Angliea. Sătenii produceau materiile brute și tot ȳei le lucrau; așa o familie lucră cereale și tot ȳea făcea și făină. Din cĳnepă ȳși făceau stofe și haine. Impărțirea muncēi în această stare ȳeră foarte puțin ȳnnaintată, ȳeră redusă la împărțirea ȳntre bărbați și femei, la deosebirea cĳtor-vă meșteșuguri ca fierăria! etc. Apoi familia țerănească ȳși făcea mai de toate și nu avea nevoie de schimb. Toate acestea, adecă împărțirea muncēi puțin dezvoltată, lipsa de schimb și de căi de comunicație, etc. despărțeau satele unele de altele și chiar familiile, în cĳt un țeran în toată vieța lui adesea nu vedeă de cĳt oamenii din satul lui, tot atĳt de puțin ȳnnaintați ca și dĳnsul, ne-avĳnd de cĳt ideile moștenite din generație în generație, ceea ce făcea pe țeran conservatoriu, neĳnerezătoriu în schimbările sociale. De asemenea starea industrialilor ȳeră cu totul alta; atunci ȳerau corporații, lucrau numai puțini muncitori în ateliere mici. Pentru ca să se poată ținea starea de lucruri, ȳeră hotărit ce și cĳt să lucreze, cĳți oameni se aibă și așa mai departe. Lupta de clase se arată și aici, căci schimbul de mărfuri ȳeră împiedecat prin bariere și vămĳ ale căror monopolurile le aveau feudalii; așa că până ce o marfă ajungeă la locul ȳei, se făcea de zece ori mai scumpă; apoi și lipsa de drumuri bune făcea aproape cu neputință schimbul.

Dar oare ce a pricinuit transformarea servajului? În ȳntăiul loc ȳe progresul industriei mari care cere ca ȳntr'un singur atelieriu să poată lucră miĳ de lucrători, pe cari să-ȳ poată găsi în pieță și pe cari să-ȳ poată da afară, cĳnd lucrurile vor merge reu; apoi progresele industriei cari au ȳnsutit și chiar ȳnmiit în unele ramuri producția, lucrează pentru schimb; prin urmare trebuie să aibă cu cine schimbă, decĳ progresele industriei au făcut cu neputință ființarea mai multă vreme a formei de producere a veacului de mijloc, căci lucrătorii nu se puteau găsi de oare-ce a-

tîrnau de feudałi. Pentru schimb de asemenea nu se producea de cît foarte puțin și schimbul ȳera foarte ȳmpiedecat prin vămȳ, bariere etc. Decȳ progresul industrieȳ marȳ a făcut ca temeliea societăȳei feudale să se surpe ȳncetul cu ȳncetul. Pe lȳngă colectivizarea muncēi mai ȳerau alȳi factorȳ cari au făcut ca societatea feudală să fie ȳnlocuită prin cea burgheză; așā a fost ȳmbunătățirea navigaȳiei, descoperirea Americēi și altele. Acestea toate făceau să se ceară mai multe mărfuri; ȳmpărțirea muncēi, schimbul, colectivizarea muncēi și altele cereau schimbarea formēi de producere, care a trebuit să și fie ȳnlocuită prin cea actuală—faza burgheză, proclamată ȳn 1789 de acea clasă al cāreȳ interes cerea dezvoltarea economică. Starea pe loc, cerută de feudałi; lupta ȳntre burghezime și feudałi sȳnt faptul principal din aceste timpuri. Cu factoriȳ de cari am vorbit mai sus mai veneā ȳn sprijinul burghezieȳ mișcarea intelectuală și morală, reflex al schimbăreȳ economice, cari au contribuit și ȳele la cāderea fazeȳ feudale...

ȳn faza a 3-a—era salariatului și a burghezieȳ—, care am văzut cum s'a dezvoltat din era servajului, lupta ȳntre clase nu numai cā nu ȳ micșurată, dar chiar ȳe mai lămurită de cît ȳnainte, cāci clasa domnitoare tot trăește pe spetele claseȳ producătoare. ȳn zilele noastre ȳn apusul Europeȳ omenirea ȳe ȳmpărțită ȳn trei clase: clasa proprietarilor de pămȳnt și clasa industriașilor marȳ, a neguțitorilor;—a doua clasa precum precupețȳi, meșterȳi, proprietariȳ micȳ de pămȳnt, țeraniȳ și—a treia, proletariȳ, adecă producătorȳi, lipsiȳ de orȳ ce instrument de muncă, interesele acestor deosebite clase sȳnt dușmane ȳntre ȳele, antagonice și nu dupā cum presupune o teorie, de altmintrelea frumoasă, dar puțin conformă cu știința și prin urmare cu starea reală a faptelor. Toȳi cetățeniȳ ar fi fiȳ ai aceleea—și mume-patrie care ar aveā datoriea de a ocroti pe toȳi, atȳt pe muncitoriȳ cȳt și pe exploatatoriȳ, țeranul ar trebui să—și albă pămȳntul, neguțatoriȳ să fie ȳncurajaȳi ȳn comerțul lor și așā cu toate clasele....

Pentru a aretā cā nu sȳnt numai vorbe, dar lucruri reale cele ce am spus mai ȳnainte, să vedem interesele acestor clase ȳntr'o țarā

din Europa, de ex. în Angliea. În această țară toată populația ȳe împărțită în trei clase : a proprietarilor mari de pămînt, —landlorzi ; a burghezimeii mari, care se ocupă cu fabricele și cu negoțul —burghezimea, și în sfirșit a luerătorilor, —proletariatul. Dacă venitul colectiv al națiunei ȳe de trei-zeci de miliarde, acest venit se împarte între cele trei clase. Anume presupunem că landlorzii ȳeu 8 de miliarde, burghezimea 12 miliarde și poporul muncitorii 10. Ori-ce clasă căutînd să rîdice suma în partea sa, nu poate reuși de cît scăzînd venitul celeialalte, de oare-ce suma rêmîne statornică : așă dacă burghezimea va lua 13 miliarde, rêmîn pentru celelalte două clase 17 miliarde, decî un miliard mai puțin.

Dar poate să fim întrebați se va întimplă în cazul cînd producția va crește innainte ? Atunci și această creștere se va împărți, între cele trei clase, cari înse nu vor rêmănea mai puțin dușmane. Se va întimplă că muncitorii să vrea să rîdice salariul în paguba burghezimeii și a marilor proprietari ; burghezimea va cãutã să-și marească folosul în paguba proletariatului și a marilor proprietari, micșurînd salariile și aducînd scãderea rentei ; ȳear marii proprietari și ȳei vor cãutã să marească renta și să micșureze folosul și salariul în paguba burgheziei și a proletariatului.

Dar pe lîngă socotelele de mai sus, avem fapte reale cari ne dovedesc cele spuse : interesele claselor sînt antagonice, sînt în luptă. Așă unul din izvoarele cele mai grozave, una din pricinele cele mai dese ale grevelor ȳe scoborirea salarilor de cãtră burghezime și marii proprietari. Muncitorii, la rîndul lor, se luptă în potriua celor două clase, cãutînd să-l rîdice. Sã luãm altã pildă, a nume contribuțiile, dãjdiile : interesele marilor proprietari vor cere ca dãrile să fie puse mai ales pe capitalurile mișcãtoare, —averea burgheziei ; burghezimea va cere ca să fie puse pe proprietatea imobiliară (mai ales pe pămînt) ; amîndouă vor cere dãri personale, cari vor lovi interesele muncitorilor ; Acești din urmă vor cere la rîndul lor dãri progresive, adecã, fie-care să plãteascã dupã stare. Prin aceste pilde ni s'a limpe-

zit foarte bine cã interesele claselor sînt dușmane între dînsele și cã ȳele pricinuesc lupta acestor clase ; dar lupta nu se mãrgenește numai între clasele ce alcãtuiesc o nație, în lãuntru aceleia-și clase o ramurã de producție are interese dușmane cu celelalte și deci se luptã între dînsele. Sã presupunem cã ramura care se ocupã cu fabricarea stofelor cere tarif esecpțional pentru produsele de acela-și felũ ce se aduc în țarã, interesul tuturor fabricanșilor de stofe va fi acela-și fațã cu tariful cerut, dar va fi protivnic, nu numai celorlalte douã clase a proprietarilor mari și muncitorilor, dar chiar și altor ramuri de producție ale burghezimeĩ ca fabricanșilor de zãhar, de mãtasã, de luminãri, etc. cari nu vor puteã cumpãrã de cĩt foarte scump acuma stofele. Dar lupta în societatea de a-zĩ nu se urmeazã numai între ramurile de producție, ci chiar în aceea-și ramurã de producție, interesele inșilor sînt adesea dușmane. Așã, sã presupunem cã în aceea-și industrie, fabricarea stofelor, se face o descoperire nouã, unul o va introduce și va cãpãtã un profit pe care nu-l vor puteã avea cei ce nu au putut'o introduce ; apoi fie-care va cãntã sã ȳeie mușteriii altora etc. Deci în cĩte-vã cuvinte ȳeatã tabloul ce ni-l ȳnfãțoșazã societatea de a-zĩ : luptã de clase, luptã între ramurile de producție în aceea-și clasã și în sfĩrșit luptã între inșii din aceea-și ramurã de producție.

Pe acest chip de a ȳnșelege societatea de a-zĩ, s'au zidit douã partizi deosebite ; cea di'ntãĩ bazatã pe o ȳnșelegere greșitã a societãței, în conformitate cu starea metafizicã a sociologieĩ de pe atunci, a lucrat, și, deși cu bunã credinșã, nu a putut aduce rezultate bune, ci adesea ori contrarie de ce credeau ȳeĩ sã ȳeasã ; cea de a doua bazatã pe teoria luptei de clase are în sprijinul sãu economia socialã mai dezvoltatã, care fiind cu adevãrul va face adevãrat bine omenireĩ.

Pe ȳngã lupta de clase ce-am gãsit'o pãnã acuma, o temelie de cãpetenie a societãței de a-zĩ ȳe și concurența liberã, mult vestita regulã : „laissez faire, laisser passer“. Urmãrile acestei concurențe libere le vom studiã ȳndatã, dar ȳnainte, sã vedem cari

sînt argumentele prin cari cearcă apărătorii burghezimeî a întemeiã teoria liberei concurenței pe dovezi științifice. „Această concurență, zic îei nu îe altã ce vã de cît o aplicare în vîeața omeneascã a „luptei pentru traiũ“. Dupã cum în lumea organicã lupta pentru traiũ hotãrește cele mai adesea orî mersul propãșitorii al rasei, sau speciei, tot asemenea în societatea noastrã concurența liberã face sã remîie în vîeață cei mai destoînici, mai deștepți, mai puternici, cari lãsînd prin moștenire aceste însușiri urmașilor lor, aceștia mai mãrîndu-le, neamul omenesc va merge propãșînd. Pe cînd, dacã ne-am amestecã în treburile omenești, atunci lãsãm sã trãeascã pe cei nedestoînici, slabi, cari prin jocul concurenței ar fi pîerit, și decî, lãsîndu-î în vîeață, îei vor lãsã moștenire urmașilor lor aceste însușiri rele și neamul omenesc va degenerã“. Cînd am studiat mediul artificial ce și l'a fãcut omul, am vãzut cã „lupta pentru traiũ“, ca în lumea vegetalelor și animalelor, nu se poate aplica totmai așa la oameni. Acuma sã luãm o comparație plasticã care vã va aretã foarte bine adevãrul celor spuse mai sus. Sã presupunem cã deosebite animale au fãcut o societate cu urmãtoarele statute: „Leul înnainte de a atãcã prada sã scoatã trei strigãte puternice; de vitele cornute nu are voie sã se atingã; ghîerele și puterea muscularã nu are voie sã le întrebuințeze; vitele pot fugi de dușmanî, dar picioarele sã li fie legate“. În asemenea societate îe lãmurit lucru cã lupta pentru traiũ nu mai îe aplicatã ca în lumea animalelor și plîntelor: condițiile sînt schimbate de tot. Dar societatea omeneascã îe mai deosebitã încã în aceastã privință de cît lumea organizatã. Înrãdevãr, întemeiatã pe codul criminal și civil, îea zice acela-și lucru cãtrã oameni ca și societatea de mai sus di'ntre animale. Dacã veî face acest lucru, capeți atîtea lunî de îchisoare; dacã veî face pe celalalt, capeți atîția anî de muncã silnicã, și în sfîrșit, pentru celalalt pedeapsa cu moarte. Și acestea nu sînt numai zise, dar se și fac zilnic: polițiea, jandarmeriea, armata, sînt armele pentru aceasta. Prin cele ce am spus noi nu zicem, cã trebuie lãsatã concurența între oameni ca în lumea organicã;

nu, noi, constatînd faptele, zicem numai, sã bine-voeascã sã nu ne introducã în viața omeneascã „lupta pentru traiŪ“, așã cum se face în lumea organicã, de oare-ce condițiile sînt deosebite.

Acuma sã vedem urmãrile mult lãudatei reguli: „*laissez faire, laissez passer*“. Apãrãtorii ũei, neținînd samã de totalitatea oamenilor din o nație, ne zic: ũea vã închipuiți cã ați spune unui om din vrîsta de mijloc, cã în pîcãtã toți locuitorii pot gãsi tot de ce au trebuință și aceasta numai prin liberã concurență; ce ar zice ũel? De sigur n'ar puteã crede. Cã n'ar putea crede ũe prea adevãrat, dar cã n'ar puteã crede și alte urmãri ale acesteia nu ũe mai puțin adevãrat. Așã de sigur nu ar fi crezut ũel cã muncitorii, adevãrații producãtori, din pricina bielsugului de produse au se remîe muritori de foame (în timp de crize de supraproducție); de asemenea nu ar fi putut ũel crede cã muncitorii harnici doritori, de a lucra, nu ar gãsi de lucru; și, dupã cum am spus mai sus, ũei nu țin samã de cît de o clasã a societãței, care ũe bine îngrijitã din toate punctele de vedere ale bunului traiŪ, burgezicia; dar mai ũeste o bunã parte din omenire din care unii mor de foame și de frig, unii din pricinã cã nu pot munci, alții cãutînd de lucru dar neputînd chiar gãsi. Fabricii nelucrînd, în piecãtã materii prime ce nu pot fi desfãcute; și în fața acestei grozãvii cînd în acela-și loc fabricele nu lucreazã și lucrãtorii ar vrea sã lucreze și nu gãsesc de lucru etc. apãrãtorii concurenței libere o mai pot gãsi de laudã! Tot concurența liberã ũe pricina nesiguranței, a fricei cã mîne nu va avea cine-vã de lucru prin urmare ce mînecã. Intr'adevãr nu numai muncitorii, dar funcționarii, doctorii, avocații, negustorii, ziaristi, n'au dușman mai neîmpãcat de cît concurența. Așã se poate foarte bine întîmplã, și cele mai adesea-orî se și întîmplã, cã ziarul sã nu mai aibã nevoie de munca ziaristului, ca o crizã sã ruineze pe negușitorii, ca clientela medicului sau avocatului sã fie luatã de altul mai șiret sau mai bun și așã oameni cari ũeri credeau sã aibã mãcar cele de trebuință, a-zî sînt aruncați pe uliți, pîeritori de foame împreunã cu familiile lor.

ũe lucru hotãrit: *cu cît omenirea pãșeste înnainte, cu a-*

tîta cîştigă în neatîrnare faţă cu natura şi pierde faţă cu alţii^{*)}). Aşa dacă am lua ţeranul din veacul de mijloc, vom vedea că îel îşi putea îndestula aproape singur mai toate nevoile vieţii ţeranul din veacul de mijloc avea nevoie numai de fierariu, de olariu şi alţi cîştivă; îeră decî faţă cu omul selbatec, mai slobod faţă cu natura şi mai atîrnătoriu de ceialalţi oameni; căci omul selbatec nu cunoaşte întrebunţarea metalelor, nu-şi poate îndestula trebuinţele, îe rob naturei; dar trăind numai din fructe şi pascuit îe mai neatîrnătoriu faţă cu ceialalţi oameni. Ţeranul din veacul de mijloc faţă cu omul de a-zî îe mai puţin slobod faţă cu natura — dar şi mai puţin atîrnătoriu de ceialalţi oameni. Aşa îel nu cunoştea întrebunţarea aburului, a electricităţii şi altele, decî îeră mai rob naturei; dar după cum am spus, putea să-şi facă mai toate cele de cari aveă trebuinţă, pe cînd a-zî diviziunea muncii îe dusă aşă de departe în cît un muncitoriu într'o fabrică de ornice nu ştie de cît să facă o a numită roată. De unde să aibă îel încălţăminte, hrană? De sigur numai de la ceialalţi oameni, decî îe mai atîrnătoriu de dînşii de cît omul din veacul de mijloc. În veacul de mijloc omul îşi putea hotări oara plecării şi a sosirei, a-zî trebuie să plece la o oară hotărită să-şi încredinţeze vieaţa în mîna unor oameni pe cari nu i a văzut poate; dar în schimb omul din veacul de mijloc nu putea face nici a zecea parte din drumul ce face omul din ziua de a-zî.

Dar această atîrnare a oamenilor între dînşii îe în folosul lor, aşă se poate ca omul să-şi producă singur toate; dar nu poate să le facă de cît proaste; pe cînd întovărăşindu-se mai mulţi, hotărînd: cutare să producă un lucru, altul alt lucru şi aşă mai departe, îei vor produce lucruri mai multe şi mai bune; pe cînd dacă n'or hotări aceasta, atunci pot da loc la urmări rele, aşă că toţi să facă tot acela-şi lucru, sau ca stăpînitorii instrumentelor de muncă să nu muncească îei, dar să pună pe alţii să muncească. Tocmai acest lucru s'a întîmplat în

*) . Vezi Rev. Soc. „Robica şi Socialismul“.

societatea de a-zī: împărțirea muncēi ȳe nespūs de mare, cooperaținea ȳe dusă până acolo cā lucrează o mie de oameni ȳn aceeașī fabrică, ȳear pentru a regulā toatā producțea și împărțirea ȳei ȳeste libera concurențā, adecā lāsarea ȳn voĳea ȳntȳmplārei a treburilor societāței. Acest principiu dus prea departe ne aratā cā toate lucrările mai de samā nu ar puteā fi puse ȳn lucrare: fabricele nu ar puteā merge, trenurile s'ar ciocni, am ajunge la adevārat haos; apārātorii concurenței n'o duc așā de departe, totușī ȳei cer ca statul sā se amestece numai pentru a sprijini dreptatea, ținerea ȳn samā a legilor, cari și ȳele fac sfintā starea de lucruri ȳn ființā. Statul are dupā ȳei datoria de a ținea starea de lucruri actualā—ȳmpărțirea ȳn clase etc.; ȳel trebuie, cu alte cuvinte, sā sileascā pe muncitori a da parte din roadele muncēi lor neproducātorilor, exploatātorilor.

Dar concurența nu ȳe stricātoare numai poporului muncitoriu ci și burgheziei. Așā ȳn timpul crizelor de supraproducție cari se pricinuesc prin libera concurențā, mārfurile nu se pot vinde, fabricele se ȳnchid, fabricanții se ruinează, muncitorii ajung pieritori de foame; o mașinā perfecționatā ruinează pe acei cari nu o pot ȳntrebuințā; o recoltā bunā ȳntr'o parte a lumēi ruinează pe producātorii de acelașī feliu din altā țarā; ȳntrebuințarea electricitāței la luminat poate se ruineze pe mulți fabricanți de gaz etc.

Dar ca și faza robiei, și faza salariatului nu ȳe vecinicā, dar trecātoare; și, dupā cum am vāzut, pricinele cari au hotārit trecerea unei faze a omenirei ȳn alta, pe a servajului ȳn salariat, așā putem sā vedem, factorii de distrugere ȳn ȳnsāșī alcātuirea societāței de a-zī. Asemenea factori, urmāri ale modului de producere și a împărțirei produselor ȳn societatea de a-zī, sȳnt foarte mulți; voiu ȳnșirā numai cȳțȳvā din ȳei.

a). Modul de producere, cȳtimea de produse și felul de produse ȳe hotārit prin libera concurențā! Fie-care fabricant din ziua de a-zī produce dupā cum ȳl taie capul; dar aceasta are neajunsuri ȳngrozitoare. Așā, nefiind hotārit cȳt sā producā și ce sā producā, ȳei produc cȳtimī prea mari de mārfuli, apoi, din pri-

cina aceasta, prețurile scad foarte mult. Și nici nu poate fi alt-feliu fiind fabricanții lucrează pentru țeri și chiar continente îndepărtate. Iei nu știu de câte produse au nevoie aceia cărora le trimet; nu știu de asemenea cât de acelea-și produse fabrică alții. Ast-feliu fiind se produce prea mult, prețurile se micșorează, fabricanții se ruinează, muncitorii rămân pieritori de foame din pricină că se închid fabricele, aceasta ie *criza de supraproducere*. Iele, după observarea economiștilor, se repetau la fie-cari zece ani cu următorul mers: di'ntăiu producere mare, apoi scădere și în sfârșit nici o cerere, fabricanți ruinați, încetarea fabricației; după asta urmează o nouă perioadă de zece ani și așa mai departe. Dar acuma perioada începe a fi mai scurtă de cât zece ani. Deci cu cât producția se face mai mare, cu atâta libera concurență aduce mai în luptă producerea cu consumarea. În timpurile trecute rămăneau muncitorii pieritori de foame, goi și desculți, dar din pricină că nu ierau produse; în zilele noastre iei rămân goi, desculți și flămânzi din pricină că sînt prea multe mărfuri și produse!!

b). Colectivizarea muncii și împărțirea iei au fost pricinele progresului, dar iele aduc un reu mare: *concentrarea bogățiilor*. Într'adevăr în timpul cînd într'un atelieriu mic, ce costă foarte puțin, lucrau 4 sau 5 calfe împreună cu stăpînul lor, atelieriul producea puțin și prost; a-zî lucrează înse câte-vă sute de oameni într'un atelieriu care costă însutit, dar se produc lucruri mai multe și mai bune. Ceea ce aduce concentrarea bogățiilor, ie concurența și ieftenătatea mărfurilor; într'adevăr un meseriaș în luptă cu un fabricant mare iese de sigur învins; căci iel dă mai scump lucruri nu așa de bune; fabricanții mici sînt înghițiți de cătră cei mai mari, comerțul mare înghite pe cel mic.

Urmare a concentrării bogăției ie după cum am văzut expropriarea micilor fabricanți, a meseriașilor etc. și aruncarea lor în mizerie, în proletariat, și în țerile industriale într'adevăr tot norodul ie proletariu, de oare-ce a fost expropria; Iear pe de altă parte capitaliștii mici, fiind expropriați, ajung slugile capitali-

știlor mari și formează proletariatul inteligent, care adesea are de dus o viața mai nesigură de cît ceilalți proletari.

Altă urmare iese hotărîrea unei linii de deosebire între exploatați și exploatați. În timpul cînd producția iese dată pe sama meseriașilor și a micilor proprietari de pămînt, iese de asemenea salariați, cari iese se deosebeau puțin de stăpîni, de oare-ce aceștia nu aveau sub mîna de cît 3, 4 muncitori; dar deosebirea iese nemăsurată între fabricant și miile de lucrători cari-și lucrează în fabrică; antagonismul de interese între maîstru și lucrători nu iese așa de hotărît ca între milionariul fabricant și între muncitori; căci pe cînd cel di'ntăiu avea sub dînsul 4, 5 mult 10, cel de al 2-lea are mi, așa că iese înainte fie-care lucrătoriu avea nădejde să ajungă și iese stăpîn; a-zi iese abia ajunge unul la mie, sau mai bine lucrul nu se iese împlă mai nici o dată; decî a-zi linia de deosebire între capitaliști și muncitori iese de netrecut: se trage o linie de deosebire ca între castele din vechime.

c). Am văzut că proletariatul crește pe fie-care zi din pricina concentrării bogățiilor. Munca a-zi iese marfă, valoarea iese, ca a orî-cărei mărfi, iese de o potrivă cu cheltueile de producere, decî cu mijloacele trebuincioase lucrătorilor pentru ținerea lor și a copiilor. Dacă într'o țară unul poate trăi cu atăția bani pe zi, acești bani vor fi prețul muncii. Ca orî-ce marfă, și puterea de a munci, iese supusă la legea cererii și a ofertei, adecă: atunci cînd sînt multe brațe munca iese iese, și cînd sînt puține munca iese mai scumpă: poate de-asupra mijloacelor de producere a muncii în cazul din urmă și de sigur în cazul di'ntăiu mai jos, ca și cu orî-ce marfă. Crizele fiind pricinuite de modul de producere de a-zi; numai în timpul iese floririi vor găsi de lucru toți muncitorii, pe cînd în decădere cei mai mulți nu vor găsi, vor rămînea fără ocupație. Aceștia vor fi luați la muncă dacă treburile vor fi iese floritoare; dar ast-feliu se alcătuește ceea ce se numește suprapopulația relativă; care iese numai de cît produsă de societatea de a-zi, căci această societate, sau mai bine burghezia, are nevoie de dînsa în vremea iese floririi treburilor și poate să-și dea dru-

mul în timpul căderii acestora. Dar acești oameni de rezervă sînt adevărații pauperi (calicii, peritorii de foame) din țea se recrutează prostitutele și criminalii. Se poate întîmpla cã un muncitoriu sã fie luat la muncã în toatã vîecãta; dar gîndul cã tovarășul sãu ie în serãcie și cã mîne îi poate veni rîndul și lui, ie destul chiar pentru dînsul. Aceastã nesiguranțã are urmãri nemãsurat de rele, ȳea ȳeste pricina robiei, corupției moravurilor, scepticismului și a cãderii caracterelor. Suprapopulația relativã hotãrește mãrimea salarelor în vremea înfloririi și în a crizei. Decî o societate care are la temeliea ȳei proletariatul, ȳear ca regulatoriu suprapopulația relativã (armata de rezervã), nu poate fi raționalã și va cãdea ca toate celelalte ce au fost înnaintea ȳei.

d). Cu cît omenirea propãșește, cu atîta mai mare ie progresul industriei; cãci descoperindu-se ce-va, care sã poatã înlocui pe lucrãtoriu, toți capitaliștii se vor grãbi cu întrodusul; dar, producînd din ce în ce mai mult, ar trebui sã poatã sã desfacã toate, altminterlea se fac crizele. Într-adevãr înlãuntru țerei vine din ce în ce mai greu a desface mãrfurile; cãci muncitorii capãtã numai atîta cît sã-și ție sufletul. De aici vine avîntul cel mare de a cãpãtã colonii în cari sã poatã desface mãrfurile. Dar și coloniile cu vremea nu numai cã produc cît le trebuie, ci au început sã și exporteze; decî și pîcãta din afarã scade. Așã pe de o parte *se produc tot mai multe mãrfuri*, pe de alta *se tot înpușineazã numãrul celor ce pot cumpãrã*. Aceștia sînt factorii de distrugere mai însemnați cari se aratã în organizarea societãței de a-zî și cari aratã cã o organizație întemeiatã pe lupta de clase și altele de soiul acesta, trebuie sã fie înlocuitã prin alta în care aceastã luptã de clase sã înceteze și eu dînsa sã înceteaze crizele, pauperismul etc. Pentru aducerea în ființã a acestui frumos ideal,—ideal realizabil și apropiat—trebuie sã lupte orî-ce om cu inemã tînãrã și cuget curat*).

CAROL MAYER

*) La partea întãia m'am folosit foarte mult de cartea lui Lanessan „Lupta pentru traiũ; la partea a doua, la lupta în societate, am lucrat dupã *Lafargue* și mai ales dupã „*Revista socialã*“.

Măhnire

Măhnire cobitoare, vin'o,
Adâncul inimei de'mi scurmă,
Gunoii zilelor aruncă-l
Pe nălucirile-mi din urmă

Cufundă-mi ochii în orbite,
Țintește-le privirea'n mine,
Chiar de-a resări, frumoasa-mi . . .
S'o văd în suflet pe ruine!

BCU Stășetoriul dor de trai
Cu ghiara ta mi-l curmă;
Să-mi blestăm ceasul cel di'ntăiū,
Să chiem pe cel din urmă!

Împrăștie-te pri'nprejuru-mi
Și-mi fii nefericirei scut,
Departa pân' și de prietenī
Să mor neplins, necunoscut!

. . . . Măhnire cobitoare, vin'o!
Adâncul inimei de'mi scurmă,
Înghite-mi dragostea di'ntr'însa
Și lanțul anilor mi-l curmă.

SCHIȚE DIN VIEȚA ȚERĂNEASCĂ.

ION COZMÎNCĂ.

În satul Talpa și în satele megieșe, nu iera om mai voinic de cît Ion Cozmîncă. La orî ce greu, Cozmîncă dovedea; la orî ce nevoie, pe dînsul îl căutau. Bat orî treaz, ieraî sigur că o scoate la capăt. Nu î vorbă că mai des iera bat de cît treaz! Cînd boieriul, orî vechilul, îi zicea:—Da de ce bei tu atîta, măi Cozmîncă?

Îel ridea și răspundea: *ral University Library Cluj*

— Apoî dă, cucoane, așa m'am deprins! Fără mîncare pot munci și trei zile... da fără holercă nicî un popas!...

— De-ai lasă tu holerca, ieșți voinic și harnic, ai face stare, ai fi cel întăiū fruntaș!...

— Apoî dac' om fi toți cheaburî, cine-a munci pe vicol și pe ploaie?... Dacă n'oiū bea ieu și altul ca mine holercă, Haim n'are cu ce plăti orînda!... De s'ar lăsă iel pe alișverișul ce-î fac fruntașii, n'ar țineă nicî o lună ratușul!... Noî bețiviî și golaniî, ridicăm greul!...

— Bre! da mehenghiū măi ieșți!...

Îea fac și ieu haz de năcaz, cucoane!...

De neamul lui Cozmîncă iera *hahol*.*) Nu iera tocmai nalt, dar bine învălit; aveă un pîept lat și zdravăn ca de buhaiū. Părul

*) În partea de sus a Moldovei, sînt multe sate de ruteni sau rusnacî, mai ales pe lingă granița Bucovinei. Pe ruteni îi mai numesc și *haholi*. De multe orî Românii le zic Ruși.

îi ȳeră castaniu și l purtă în plete lungi pe spate, ȳear la frunte rătezat rotund, o leacă mai sus de sprincene. La față ȳeră roșcovan, cu obrajii mari și cārnoși. Cântătura îi ȳeră veselă și blîndă, hojma tot rideă.

Satul fiind pe malul Siretiului, mai toți Tălpenii ȳs pascari. Dar și'n meșteșugul ista, tot Cozmîncă ȳeră cel ȳntăiū. Cînd n'avea de băt, orî cînd Haim nu mai vroeă să-ȳ deie pe datorie, dă fuga la Siretiū. Nu treceă un ceas și trebuieă să prindeă ce-vă. Rare orî ȳntrebuință crîsnicul orî sacul; de obiceiū prindeă cu mînila. Se acufundă prin bulboane, pe unde știeă ȳel cotloanele peștelui, se ȳnvîrteă, scormoleă, și după cîte-vă minunte ȳl vedeă ȳeșind, cîte cu un haut*) orî mreană în fie-care mînă și cu unul în gură!... De nu prindeă de la ȳntăiea acufundătură, se acufundă din nou în alt loc; pînă ce nu prindeă ce-vă, nu se lăsă, doamne fe-rește!... Peștele ȳl vindeă orî la curte, orî ȳl dă la Haim pe rachiū. Cîte o dată prindeă și cîte un somn. ȳntr'o zi a stat vre-o treȳ ceasuri la pîndă, ascuns în loziile de pe mal; pîndeă un somn mare, ce se tot iveă cînd și cînd în fața apei. Cînd i-a venit la ȳndă-mînă s'a aruncat ca fulgerul asupra somnului, i-a sărit în spate și a ȳncălecat pe dînsul! Mult s'a chinuit, mult a ȳmblat val vîrtej cu peștele prin apă, dar tot l'a tîrîit pînă la mal!... Sufliă Cozmîncă, par cã trăsese în plug, dar ȳeră vesel, gîndind cîte parale are să ȳee pe somn și cît rachiū are să beie! Se rāpezise cu totul, ȳmbrăcat cum ȳeră; cāci nu se putuse dezbrăcā, temîndu-să să nu sparie peștele. După ce l'a scos pe mal, i-a petrecut prin *urechi* o bucată de funie și l'a luat în spate; coada ajungeă pînă la cāl-cāile lui Cozmîncă. Așā ud și cu somnul în spate a pornit prin sat spre curte. Cine-l vedeă se mĳerā și-l ȳntrebā cum l'a prins; bāețiū mai ales se țineau cîrd după dînsul. Cozmîncă rideă și tot ziceă:

— Ce tot vā mĳerați atĳta, bre?!... Iea am prins și ȳeu a-zȳ un pitic!...

*) *Hautul* ȳeste un feliū de crap de apă curgătoare.

Cu paralele luate pe somn, a băut Cozmîncă vre-o săptămîină. Cînd se îmbătă mai tare, spunea cum a pîndit și prins somnul! Pîna la sfîrșitul săptămîinei istorisise poate de o sută de ori acela-și lucru, cu acela-și adaos la urmă:

— Și-apoi, bre, ȧeră tare dihaniea! Mă purtă mai dihai de cît un cal de ceî bunî! Cît pe ce ȧeram să-l scăp! Și doar nicî ȧeu nu-s așa păcătos!...

De păcătos nicî vorbă că nu ȧeră! O dată se așezau într'un hambariî niște fierăriî; ȧeră o ladă mare, plină cu șuruburî, mulelei și alte lucrurî de fier și de alamă; patru oameni o luaseră să o ducă, dar de abieă o tîrceau și ȧerau cît pe ce s'o scăpe! Cozmîncă ȧeră și ȧel pe acolò, cam trăsmit. Văzîndu-ȧi pe ceî patru cum se necăjesc, începî a-ȧi ride și a le zice:

— I...i...bre! da pesemne n'ăȧi mîncat a-zî?! Iean lăsaȧi-o jos! S'o poftesc și ȧeu o leacă, să vedem nu m'ascultă!...

Oamenii lăsară lada jos. Cozmîncă se apropiè de dînsa, se pleacă o leacă jos și le zise celoralȧi numai să ȧi o aburce în spate. După ce a văzut'o în spate, a dus'o liniștit, urcînd chȧiar trei trepte, fără să se poticnească măcar o leacă! Ceialȧi oameni se mȧerau și-l sudueau rusește. Cozmîncă rideă!

ȧeră blînd și bun Cozmîncă; dar nicî nu trebuieă să-l scoȧi din sȧrite! C'apoi ȧeră vai și amar! Mulȧi gustaseră moarea lui și se săturaseră pentru multă vreme! Cui făcuse ȧel o moară, măcar în șagă, o țineă minte multă vreme: o săptămîină îl dureă pȧlea pe cap și grumajii! S'au întovărășit de cîte-vă ori mai mulȧi ca să-l bată; nu doară că le făcuse ce-vă, dar numai ca să poată zice că au dovedit pe Cozmîncă! Dar le-a ȧeșit pe nas tovărășiea! Cozmîncă na ȧeră prost! Cînd prubuluieă ȧel că n'are să poată ȧeși la capăt cu mînile goale, nu-ȧ ȧeră rușine să puie mîna pe un par, pe un țepoiî, ori măcar pe un bolovan! După ce-ȧ bȧteă bine, apoi se lăsă să-l lege și să-l ducă la curte! Acolò făceă pe smeritul; zicea că l'au bȧtut tȧlhariî, de n'are să mai fie bun de nemic! Celoralȧi le ȧeră rușine să se jȧluească! Cum să spuie ȧei că i-a bȧtut un om singur?! Dar numai coastele și capetele lor știau ce-a fost!

Intr'o zi Ieră Cozmîncă la adunat. Din una din alta, vre-o patru flăcăi, tot cîndănuindu-se cu dînsul, s'au sfătuit să-l bată. Nu gustaseră încă moarea lui Cozmîncă! Cozmîncă nu Ieră nici bat nici treaz, ştiî cum îi mai bun omul pentru bătaie! Iel simţise ce gînd au flăcăii, dar se făcea că nu înţelege nemică, ba încă se făcea mai bat de cît Ieră! De cît făcuse o mică schimbare, lăsa-se grebla din mîna şi luase ţepoiul; tot se făcea că nu vede nemic şi răscolea Iearba; dar pe sub gene se uită şi nu pîrdeă nici o mişcare de-ale flăcăilor! Iei tot îl sudueau... şi de o dată se răpăd toţi, unul care Ieră mai îndrăzneţ înaintea! Cozmîncă întinse ţepoiul şi-l vîri în obrazul celui dînnainte; apoi se dete un pas înapoi şi începî a otînji cu coada ţepoiului pe ceialalţi, pe unde năpădea! Cel spart nu ştiea cum să-şi oprească sîngele! Ceialalţi nu se vedeau din îmblătitura lui Cozmîncă! Iel se tot dă înapoi cîte cu un pas şi-î tot croiea cu amîndouă mînele! Potrivise de o dată tot la mîni să-î pălească, pînă ce i-a făcut să scăpe greblele şi furcile ce aveau şi Iei! După ce se sătură de bătut, începî a zice:

— Măi băieţi! da ce vraţi de la mine? Ce vă puneţi c'un moşneag?! Dacă aveţi ce-vă cu mine duceţi-mă la curte! Ieacă Ieu mă las de voie!...

Flăcăii îl leagă cot la cot şi-l duc la curte.

Cînd îi întrebă ce-î pricina şi de ce l'au legat pe Cozmîncă, Iei arată pe cel spart şi zic:

— Iea tălhariul ista di Cozmîncă a spart cu ţepoiul pe Ion Criveiî şi noi l'am legat şi l'am adus la Mnea-voastră!

— Da ce te-ai apucat, Cozmîncă?!

— Ce să m'apuc, Cucoane?! Iea băitaniî iştia au sărit la mine să mă bată, nu ştiu pentru ce, şi cînd am redicat ţepoiul să mă apăr, nu ştiu cum de s'a spart Ion! Da Ieu nu's vinovat!... Pe urmă iştialanţi au sărit şi m'au ucis tot cu ţepoaiele şi după asta m'au şi legat ca pe hoji şi m'au adus la curte!... Dacă-s vinovat, Ieaca mă întind Ieu singur jos... daţi-mi şi o sută di bice!... Da nu-s vinovat, cucoane, că Iei au sărit la mine!...

— Dezlegați-l breă! Nu vi-î rușine, în loc să vă cătați de treabă, să săriți cite patru la un biet om?!...

Flăcăii nu mai au ce zice.—Dezleagă pe Cozmîncă.—Iel ride și tot zice :

— Nu v'am spus iew că nu-s vinovat și de geaba mă chinuiți?!

Pornesc cu toții în spre poartă.—Cozmîncă ride, se pleacă în spre flăcăi și le spune'ncet, dar îndesat :

— Altă dată cînd îți mai sări la mine, am să dau cu țepoiul în pîntece, să vă dau borheele afară!...

Puține zile pierde Cozmîncă pe an ; bea iew, dar și muncește! Muncește, dar veșnic îi datoriū! La orî ce socoteală iese datoriū cu 7 sau 8 sute de lei vechi!—Datoria de la crîșmă trece la boieriū! Cine mai știe cum socotește crîșmariul și chiar boieriul?!... Muncește veșnic și veșnic îi datoriū!

Într'o vară lucră Cozmîncă la mașina de treerat. Iel iew sus la dat snopi în mașină.—Aice-î treabă grea și primejdioasă! O leacă de-î lunecă și te-or prinde valurile, iewști pierdut?—Ieră o fierbinteală nesuferită, mai ales sus pe mașină iew ca'ntr'un cup-toriū!—Cozmîncă munceă de demineăță în una! Ieră grabă cu treerul.—Aproape de amează-zî, Cozmîncă ne mai putînd s'a scoborit o leacă jos să se mai recorească.—Pe cînd bea omul apă, îl zărește vechilul, Vasile Roșul și de o dată se răpede la dînsul, strigînd răgușit :

— Măi, tâlhariule! Ce te-ai scoborit de pe mașină? :

— Am lăsat, cucoane Vasilică, pe Chifuriuc să mai deie vr'o doi snopi, până ce m'oiū mai recorî o leacă!

— Îți trebuie recoreală, crucea și d-zeul mă-tei; iew să te recoresc iew!

Și zicînd acestea, începî a trage cu pumnii în Cozmîncă!

— Așă, cucoane? Mă bați de geaba?! Lasă; de n'oiū fugi, să fiu cîne!

Roșul nu mult de abieă scăpase di'ntr'o istorie ce avuse tot pentru bătaie ; după aceea știeă iew singur că pe Cozmîncă îl bătuse de geaba ; cu boieriul nu prea stă tocmai așă bine, pentru că

mai mult încurcă treaba de cât folosea și nu se mai lăsă de obiceiul de-a bate tâlhărește, ceea ce costă câte o dată prea multe parale.—Din aceste pricini lui Cozmîncă, doar nu s'ar mai lăși vorba; știindu-l bețiv, îi zice:

— Măi Cozmîncă! Na-ți ulciorul cu rachiul! trage cât și-a plăcea, numai să nu lași lucrul și să tacî!...

Lăcomia de rachiul făcî pe Cozmîncă să primească împăcare.—Puse ulciorul la gură și bău!—Cum lăsă ulciorul de la gură, se sui răpede pe mașină.—Dădu cîți-va snopî.... dar de o dată îl ajunse amețala din pricina rachiului și a căldurei..., se poticni o leacă pe cînd așeză snopul și scăpă mîna dreaptă între valuri!... Simțindu-se apucat, răcni o dată selbatec și se înțepenî cu picioarele și cu mîna stîngă de podul mașinei... mîna dreaptă, zmuncită de valuri, s'a rupt de prin umăr!... Cozmîncă în fierbinteală, s'a scoborit jos și a făcut vre-o doi pașî.... apoi a căzut strigînd:

— M'a gătit Roșul!

Mîna dreaptă, zdrobită toată, a ieșit pe unde ieșe și grîul! Iear din umărul lui Cozmîncă, curgea sîngele ca pe țevii!

L'au pus într'un car și l'au trimis la doctor.—Ce să-i facă doctorul!! Cînd mai tot sîngele se scursesese?! Cînd nu se găseau capetele arterelor ca să le lege, căci fuseseră zmulte mult mai de departe, de cât de unde se rupsese brațul?—Cozmîncă ieră plin de vîeață, a mai putut trăi încă două zile; iel care putea să mai trăiască și 50 de anî!...

A remas femeea văduvă cu patru copii, mai toți micî! Datorie de opt sute de lei și serăcie în toate părțile! Nicî măcar o vacă lîngă casă! Cu ce să trăească și cu ce să se 'mbrace?!... Cu munca!... Vasile Roșul nu-î așteaptă să-î ieie în șfichiul bi-ciului?!

LEON GÎRBEA.

Toamna.

Prin valurile piclei surii și dezlinate,
Ce'nădușă văzduhul; pe'ncet și furișate
Abiea, abiea străbate
Un disc fără de vieață: ca blinda amintire
Ce, resărind în suflet pe vreme de mahnire,
Învie-o fericire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Nici zori împorfirate, nici veselie 'n vieață
Nu te-au adus pe lume din mohorita ceață,
Lucefere de ghieață:

Ca o nălucă tristă din hău te-ai aretat
Și-ai resărit din noapte pe ceriul îmbrăcat
In gîlgiu înghiețat;
Și te-ai ivit pe-o lume, ce'n chinuri se prăvale,
Ce singură'î otrava iluziilor sale

Și-apoi le plinge 'n jale

.

S'a dus podoaba lumei, s'a tuns coama câmpiei,
Și-a lanului cunună și floarea dulce-a viei,
Și ce-a ramas pe lume 'n loc?

Tot bocetul cel jalnic de jalnice primejdi,
Tot șubrede ființe robite deznădejdei,
Tot foamea, foamea cea de foc;

Și cînd cumpăna toamnei a cîntărit rodirea,
Aiurea s'a dus spicul, aiurea fericirea.....

Sermaniî tot fără noroc!

Și s'au tot dus în stolori și cuc și ciocîrlie
Și paserile toate; din ramura 'ncă vie

Cad frunzele 'n cîmpie;

Și cad, ea dulcî iluziî ce-au înflorit o minte,
Cum cad în picurî, picurî atîtea lacrimi sfinte

Pe jalnice morminte;

Și cad, cum cade vara sudoarea caldă 'n lan,
Cum cade a-zî durerea și dorul de aman

Pe cugetul serman!

Și lîng' acela-și codru, ce le-a purtat o dată,
Cad frunze lîngă frunze în pătură uscată;

Iear vita nemîncată

Calcă frunzișul sarbăd, sub care s'a umbrit,
Cum calcă tot mișelul pe ceî ce l'au iubit,
Cum calcă renegatul ideea ce-a slăvit!

.
.

Prin valurile piclei suriî și dezlînate,
Ce'nnădușă văzduhul, pe'ncet și furișate

Soarele mai străbate

Și lumineaz' o lume, ce'n chinurî se prăvale,
Ce singură'î otrava iluziilor sale

Și-apoi le plînge'n jale.

D. A. TEODORU.

BILETUL DE LOTĂRIE

Cine nu cunoaște biletele lotăriei Ateneului!

Toți știu că iele ȋerau cu desemnuri albastre și că ȋmfățoșau ȋn stȋnga ȋncunjurată de spice clădirea noului Ateneu, că jos de desupt se află o paletă, două măscă, o liră și alte ȋmpodobiri. Cine n'a cetit cu oare-care stringere de inimă literile albe pe cȋmp albastru de pe fruntea biletului „cȋștiguri ȋn valoare de 120,000 lei?” Cui nu ȋ-a sãrit ȋn ochi lotul cel mare de 75,000?

* * *

Neculaiu ȋe serac, n'are nici un ban; ȋe slujbaș la drumul de fier, tregher la gara din Iași, tregher No. 3. Muncește cȋt ezee, duce lăzi grele ȋn spate, se opintește din rãșputeri pentru cȋți-vã gologani și cȋte-vã mucuri de țigară uitate prin săli ori pe peron. Tot pe acolò mai culege ȋel adesea pumni și ghiontură de la șeful gãrei, de la comisariu ori de la un cãlãtoriu nervos. Cȋt despre ocãri și suduiei ȋntr'atita-ȋ deprins cu ȋele ȋn cȋt nici nu le mai bagă 'n samă, din potrivã cȋnd pe ceas nu-ȋ resunã zece la o ureche, i se pare curios, neobicinuit, pare cã-ȋ lipsește ce-vã.

Intr'o zi, ȋntre o ladă și o buccã, No. 6 l'a ȋntrebat dacã nu ȋea un bilet de lotãrie. No. 3, care la o tombolă de binefacere luase un numãr și nu cȋștigase nimic, respunse la ȋntrebarea numãrului 6 dȋnd din umere.

— Ce să fac cu biletul, gîndi îel. Ieu, seracul om, oiŭ să cîştig ieŭ orî ceî cu cîte 50, cu cîte o sută? Să dau un franc de geaba! Şi Neculaiŭ aleargă după un muştereu.

Sara după ce totul se linişţise în gară, Neculaiŭ se duse a casă. Iel locuieşte aproape de patinaj: în o casă proastă, pe jumătate dărămată. Iea pe di'năuntru îe tot aşă de păcătoasă ca şi pe din afară, un pat şoldit, din 3 scîndurî cîtoroase, acoperit cu o cergă străvezie şi numai ochiurî, o pernă umplută cu paie, cu faţa din o mantă veche de ale gârzei naţionale, un scaun schîop şi o masă schiloadă, stau fie-care la locul lor, aşteptînd ca un cutremur să le mute orî ca un vînt mare să deie jos colbul şi fărămăturile ce s'adunaseră zi cu zi, ceas cu ceas, aşternîndu-se pe jos, pe sus, pe orî unde locul le fusese îndemănat.

— De ce nu se însoară, va întrebă poate cine-vă.

De zece orî trecuse această întrebare prin capul lui Neculaiŭ.

— Cu ce să-mî ŷin femeea? îşî răspundeă sie-şî. De o ŷti să lucreze, merge cum merge, dar de inul: cu ce să ne cătăm, dacă unul din noi s'ar îmbolnăvi? Şi dacă, ferească D-zeu, am căpătă vr'o două trei plodurî, cu ce naiba să-î hrăneşti, cu ce să-î îmbraci, cu ce să-î ŷii?... Dă dracului însuratul, măi bine burlăciea! Şi de aceea No. 3 remase burlac.

* * *

De asupra patului îe creştetul unui cuiŭ ce cată în jos, de din-sul se află spînzurată o icoană înfăţîşînd cîŷi-vă sfinţi buzaŷi, semănînd a lighioi chinezeşti; sfinţi cu feţe de beŷivî, cu două puncte negre drept ochi, cu mîni hîde, măhniŷi se uitau amorŷiŷi de frig, în tavanul cîrui de ploie. În dosul vetrei motolit stă un cîne bătrîn care degeră de frig, dar care totu-şî se ghemuise lîngă vatră, avînd poate în capu-î de cîne ideea hotărîită că tot îe pe vatră măi cald de cît orî unde aiurea, deşi în vatră nu se zăreă de cît nişte cenuşe recită de zile.

Cînd mîntui slujba, Neculaiŭ venind de la gară, întră în odaie, îşî suflă în pumni, scutură picioarele de omăt şi apoi aşă îmbrăcat se trînti pe cele 3 scîndurî cari scîrŷiiră ascuŷit.

Cînele s'a trezit, se scoală, se 'ntinde și se apropie, de stăpîn, dînd din coadă și tremurînd.

— Ți-î frig, șarlă, întrebă Neculaiu, mîngîind capul dobitocului.

Șarla cătă la îel și cu ochii lui căprii se uită în ai stăpînului, ochii omului înțelesesă căutătura cînelui.

— Hai să căutăm lemne, zise No. 3 și se sculă, își luă cușma din cuiu, puse în locu-i pe cea din cap, șueră șarla și ieși afară stringîndu-și sumanul.

Ie iearnă. Afară ca și înlăuntru ie frig grozav. Omătul mare se cojește și țipă sub pas, Neculaiu urmat de cîne merge greu cu dinții clănțănind și țurțurii i se prind de mustețe. Cînd vede o despicătură, o scîndură, se răpede și o îea, șarla caută și dînsa dezgropînd bucăți de lemn și aducîndu-le omului care le vîră în traista.

Peste un ceas stăpînul ajutat de cîne strinsese un braț bunicele și apucă spre casă.

Prinse a ninge. Cădeau fulgii groși încet încet împinzindu-se meru peste ciușmeaua Păcurarilor.

Neculaiu se abătî la crîșma vecină de gară, „Cafeneaua tregherilor“, luă un sîngeap, dădu cînelui un codru de pîne și îmvălișul unui trandafir pipărat și plin de usturoiū, aprinse liuleaua și apucă spre casa ce părea că se afundă în omăt.

În curînd pîrîitura veselă a surcelelor aprinse bucățile mari, un foc voînic respîndi o lumină blîndă și căldura începî a se împraștie în odaie.

Ceasornicul gărei batea acuma 12. Neculaiu se înghemui pe scîndurî sub scoarța zdernțaroasă ce-i slujiea de ogheal și ca să-i fie mai cald culcă lîngă dînsul șarla. Ostenit, amiji puțin și apoi prinse a horăi.

* * *

— . . . 75,000 de franci! . . . Un capital de 75,000!! Ieu

tregher No. 3 să am atîția bani pentru un franc? O ce fericire!

Pe fața lui Neculaiu se vedeau semne de bucurie.

Îel luase un bilet de lotărie, așteptase tragerea îei și îel, ruptul în coate, cîștigase lotul cel mare.

Acum îeră boîeriu, îmblă țanțoș cu botine pliscuite, cu pantalonî scurți și strimți, cu jilecă dungită în fața curcubăului, umblă cu ceas la brîu, cu surtuc verde deschis, cu guler nou nouț și nalt ca zgarda lui Fanor, cășelul șefului de gară, cu cravată stacojie, în gură cu havana de o bucată de franc, cu geam în ochi și cu o pălărie — ce pălărie! — ca a lui conu Miluță. Se primblă Neculaiu cu birja lui Carpov, a lui Grișa, orî a altui birjar frunțaș, răsturnat picior peste picior, salutat de toți serjenții din oraș.

— Prințule! Prințule! îl strigau Lipovenii, și îel tregherul, acum euconul Nicu, salută numai cu 'n deget (căci așa făcea coca Miluță) și zimbea tuturor mulțumit, cu aîer ocrotitoriu.

La gară, comisarul, al căruî braț galonat îl zgîlțiise adesea, nu-î zicea de cît: „Sărut mîna, boîeriule“, cît despre ceialalți slujbași îei nici că îndrăzneau să se arete boîereștei sale fețe.

Din una în alta se alesese deputat. Îeră om cu influență, în cameră făcuse proiecte și votă cum nu votaseră nici cei din 48.

Guvernul actual fiind foarte amenințat, îel prin o cuvîntare ce a cutrierat întreaga țară, îl răstoarnă, îe ales prim-președinte și director al căilor ferate „ad interim“. Acuma se mutase în București, casa-î îeră adevărat palat. Șarlă își avea odaie a parte, dormea numai pe vată.

Neculaiu avea convorbiri cu regele, cu monarhul Suediei, ale căror bagaje la 79, cînd veniseră îei în Iași, le urcase No. 3 în patru cotiuge.

— D-le Prim-Ministru! strigau oamenii de sus ca și cei de jos. Noul cap al statului își vedeă caricatura în dosul geamurilor de pe la chișcuri.

.....
Îel, Neculaiu Motoșcă, tregher No. 3 ajuns prim-ministru al

Regatului Romîn! Prin cine? Prin un bilet de lotărie.... Ce frumoasă născocire lotăriea!!...

Și Neculaiu cu capul plecat pe un umăr, cu gura căscată, stringînd în brațe șarla suridea mereu norocului.

* * *

Ceasornicul de la gară bătî 7 fără un șfert, oara plecării trenului.

Mișcarea obicînită însuflețeă gara: fițiturî la deal și la vale, strigăte, chîemări de tregheri, de prietenî, rude, cunoscuți, de jidanî cu ziare, cu cărțuli, de bătrîni alunari și de femei cu no-hot prăjit și cucoșei mari și albi ca spuma laptelui.

— Unde-î No. 3, întrebă capul tregherilor, băgînd de samă lipsa lui Neculai.

— No. 3 n'a venit.

— Unde-î?

— Abs! strigară tregherî în cor.

— Iear s'a fi îmbătat, ticălosul. Hei las, d-le No. 3, o să ne mai vedem noi o dată.... lasă lasă, țî-oiu face îeu ție.....

Vorbele șefului fură tăietete de șuierul ascuțit al locomobilei și întregul șirag de vagoane începî a se urni greoiu, suflînd cu putere, umplînd gara de fum negru, trenul luă un mers mai îute și îeși din gară.

— Treci la No. 3 și zi-î 1 franc amendă pentru abs, strigă șeful unui tregher.

Inferiorul puse mîna la șapcă, făcî stînga'mprejur și alergă la casa lui Neculaiu. Intră în lăuntru și văzî pe colegul său dormind liniștit cu zimbetul pe buze.

— Mă! mă! scoală.

Șarla deschide ochii la venirea noului sosit, mîrîe dar cunoscînd în îel pe No. 6, prietenul stăpînului său, mișcă puțin coada și închise îear ochii.

— Mă, dar scoală o dată, doar n'am să te prohodesc un ceas și No. 6 scutură pe somnorosul său tovarăș.

— Aăă, cască Neculaiu întinzîndu-se.

— Is șapte trecute, mă!

— Cum îngîănă No. 3 buîmăcit, lotul cel mare de 75,000 ?...

— Sînt prim-mi

Șueratul unei mașini de manevră tăie pe nenorocitul ministru în două și trezi în totul pe nedumeritul demnitarîu.

— A plecat! mornăi îel trăgînd cu urechea la șueratul ce se îndepărtă.

— Un franc amendă pentru abs, mă, din partea șefului, zise No. 6 și ieși punînd în buzunariu o bucată de pîne remasă de ieri.

— Un franc amandă! halal ăăă tot tregher frumos viiiss frrruumoooss viiiss și Neculaiu Moțoșcă închise ochii cu gînd să înceapă din nou visul în ciuda șefului și a amănzei.

G. I. DIAMANDI.

O, lasă-ți gîndu-l!...

O, lasă-ți gîndul tău pribeag să-și urmeze calea; căci ca mină
ți se încheie rostul traiului lumesc.

Stavilă tu nu-î pune, ci ascultă-l cum șoptește znoava dulce
a unei vieți, ce o simți că ție aproape, ce-o dorești cu-atîta foc.

Căci, de-î vreă să fii cuminte și în toate cumpănit, apucî
priporul, te răpezi în hăul pierzerei te-a cuprinde nepăsarea, ce
te'nmoa ȧcum nu crezi...! Pe loc să ducnădejdi, puterî; pe loc
zboară visele toate, năzuințele mărețe pe loc să vestejesc...!

Și cînd or trece anii și te'î vedeă la datul vieții, florile mor-
ței crîncen te-or îngrozi; căci în astă lume chîemărei tale n'ăi
urmat, ci din pricina minții a-î înfrînt pornirea-ți sfîntă. Și răsipa
vieții tale greu te-a chinui, văzînd cum pleci, te duci înstrăinat,
de prietenî departe, cum te duci muncit, zdrobit de parerile de
reu...!

.....
Stavilă gîndului nu pune, ci ascultă-l cum șoptește znoava
dulce-a unei vieți, ce-o simți că ție aproape, ce-o dorești cu a-
tîta foc!

Și purpurilasă-l tot pribeag să-și urmeze calea, căci ca mină
ți se încheie restul traiului lumesc.

V. G. MORȚUN.

FURNICA AGRICOLA *)

Cea mai însemnată di'ntre toate furnicele adunătoare ȳe cea din Mexic. ȳe *Myrmica* sau *Atta malefaciens seu barbata* sau *furnica agricolă*. Ori și cît de necrezut s'ar părea, această furnică mare și negrie nu se mulțamește să adune boabe, ci le *samăna* și le *culege* cînd sînt coapte, adecă ȳea face adevărată agricultură, fiind samă, ca un agricultoriu chibzuit, de deosebitele anotimpuri. Pri'ntre alți observatori, doctorul Lincecum, din Texas, și fică-sa au urmărit timp de zece ani obiceiurile acestor minunate dobitoace; și vestitul Charles Darwin a aretat societăței lineene din Londra faptele culese asupra acestui lucru.

Să cităm din cuvînt în cuvînt scrisoarea doctorului cuprinsă în acest raport :

„Speciea, pe care ȳeu o numesc „agricolă“, ȳe o furnică mare și negrie. ȳea locuește în cetăți, ale căror uliți parcă's pîetruite și, ca un muncitoriu harnic, chibzuit și priceput, știe tocmai la timp să-și potrivească măsurile ce ȳea după deosebitele vîrste ale anului. Într'un cuvînt, ȳea ȳe înzestrată cu o iscusință, o judecată și o rebdare neobosită, în cît poate cu izbîndă înfruntă toate stînjirile întîmplătoare ce se pot ivi în lupta pentru traiă.

„După ce și-a ales locul pentru așezarea locuinței, dacă dă peste un pămînt de rînd, uscat, face o bortă, în jurul căreia gră-

*) *La fourmi agricole de D-r Louis Büchner. Vezi: La vie psychique des bêtes trad. Ch. Letourneau.—Ed. C. Reinwald. Paris 1881.*

mădește țernă până la 'nnălțime de trei degete și apoi face un moșunoiu rotund, jos, care se ridică încet încet, de la mijloc până la marginea din afară, care cite o dată-i la o depărtare de trei la patru picioare. Dacă 'n locul ales, pământul ie jos, umed și moale, în primejdie de a fi înecat, chiar să fie cu totul uscat în vremea cînd furnica s'apucă de lucru, iea tot ridică moșunoiul în sus ca o căpățină de zahar, îl înalță de ia cinci-spre-zece la douăzeci de degete și chiar mai mult, iear întrarea o așază aproape de vîrf.

„In amîndouă cazurile, furnica plivește în jurul moșunoiului, ridică tot ce ar putea-o stingheri, potrivește și asemănă pământul până la o depărtare de trei sau patru picioare de la poarta cetăței, în cît locul samănă cu un cîmp pietruit și chiar așa ieste.

In astă ogradă pietruită nu se vede nici o iearbă, afară de un soi de grîu. După ce-l samănă de jur împrejur, la o departare de două sau trei picioare de mijlocul moșunoiului, insecta'l caută și-l îngrijește cu cea mai mare sirguintă, rozînd toate plantele și ierburile cari cresc din întîmplare în îngrăditură sau cari cresc la o depărtare de unul sau două picioare în afară de ogor.

Pînea sămănată se dezvălește cu îmbielșugare și dă niște grăunțe mici, albe, cari ca prundul, cari sub microscop, samănă mult cu orezul obiceiuit. Furnicile o culeg cu îngrijire, cînd ie coaptă, și muncitoarele o duc în snopi în hambare, unde despart grînele de paie și le string; iear pe paie le aruncă di'ncolo de ograda pietruită.

„Dacă, din întîmplare, vremea ploioasă vine mai îute de cît de obicei, grînele muiate sînt în primejdie să 'ncolțască și să se strice. Cînd se 'ntîmplă una ca asta, îndată ce se răzbună, furnicile scot grînele ude și stricate și le usucă la soare; după asta aleg pe cele neatînse, le string din nou în hambare și lasă pe cele stricate.

„Nu departe de casa mea, pe o moviliță nu tocmai înalță, într'o livadă, ieste o pătură stîncoasă. In năsipul, care-o acoperă'n parte, trăiește o cetate frumoasă de furnici agricole, care

după toate semnele, îe foarte de demult. Cercetările mele asupra moravurilor și obiceiurilor lor se mărginesc numai la cei doi-sprezece ani din urmă, în vremea cărora un gard despărțea furnicele, agricole de vite. Cetățile de di'ncole de gard, ca și cele de di'ncoace, îerau, la timp anumite, acoperite cu orezul semănat de furnică. Grânele se dezvăleau cătră începutul lui noiembrie în fie-care an. Totu-și anul de pe urmă moșioarele și cirezele se înmulțiră foarte tare și vitele mîncau mult mai multă ierabă de cît în trecut (ceea ce 'mpiedecă grânele să se coacă); din pricina asta băgai de samă că furnicele agricole s'apucară să-și clădească locuințele de-a lungul drumurilor cîmpenești, al cărăruilor de prin grădini și'n sfîrșit aproape de poarta cea mare, unde credeau îele că n'or să mai fie dăunate de vite.

„Nici vorbă să ne mai îndoim că soiul acesta de orez, de care s'a pomenit, îeră semănat cu scop. În vremea cît crește, furnicile stărpesc cu îngrijire, cum ar face orî care muncitoriî de samă, toate celelalte plante și îerburî. Cînd s'a copt, se apucă să taie firul uscat și să-l ducă. Ograda pîetruită îe lăsată pînă'n toamna viitoare, cînd acela-și „orez de furnică“ se ivește semănat tot în cercurî și agricultoriî desvălesc tot aceea-și grijă ca și pentru semănăturile de anul trecut și tot așa din an în an. Știu bine că așa se'ntîmplă de cîte orî munca agricolă a furnicilor îeste la adăpost de pustiirile animalelor îerbivore“.

Buckley mai povestește că fîca lui Lincecum se duce'n fie-care zi'n grădină, ca să vadă pe furnică stringîndu-și grânele cari treceau une-orî peste-o jumătate de banișă.

GH. MIHAILESCU.

CORESPONDENȚA

- Cric** *București.* Mai trimeteți altele, aceasta nu se poate.
- D. J. A. S.** Cinci strofe, două-zeci de stihuri și nici o idee!
- Cezarina.** Prea zbănțuită!
- N. G. B.** „Cînd iubita nu-î cu minte
Culcă-te pe partea dreaptă,
Ca fiindu-ți în vis'nainte
Aî s'o vezi mai înțeleaptă“.
- Mulțămim, vom urmă sfatul
- Cantavele.** *Iași.* De veți scrie mai puțin și mai cu băgare de
samă, poate veți scrie ce-vă publicabil
- Don Tera.** Bucură-te și te veselește, asta merge cu schimbări.

REDACTIUA

BIBLIOGRAFIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- G. T. Bulgărescu.** *Din Jurul Vetrei (Ghicatori)* culese
1 br. în 8 40 pag. Tip. Centrală. București 1887.
- * * *Statutele Societății Speranța* (Comuna Grindu, plasa
Cîmpu jud. Ialomița). 1 br. în 12. 9 pag. Tip. I. Georgescu et.
Comp. Constanța. 1877.
- Al. Malcociu Petrescu.** *Violarea Libertății Individuale
în Dobrogea.* 1 br. în 8. 16 pag. Tip-Lit. I. Schenk. Galați.
1887.
- Dr Socor** *Raport științific* relativ la activitatea ambulanței
rurale din jud. Vaslui series a III-a (1887). 1 broș. în 12° 60 p.
Tip. Th. Balasan. Iași 1887.

* * *